

Stuurgroep Accreditatiestelsel 3.0

Accreditatie op maat

EEN DOELTREFFEND EN GEDIFFERENTIEERD
ACCREDITATIESTELSEL

De stuurgroep Accreditatiestelsel 3.0 bestaat uit vertegenwoordigers van:
VSNU, Vereniging Hogescholen, NRT0, ISO, LSVb, NVAO, Inspectie van het
Onderwijs en Ministerie van OCW.

Samenvatting

Aanleiding

In 2013 is het huidige accreditatiestelsel door verschillende organisaties geëvalueerd. Conclusie uit deze evaluatie is dat het stelsel in de kern goed functioneert; tegelijkertijd kwam ook uit de evaluatie naar voren dat het stelsel een aantal knelpunten met zich meebrengt, zoals de hoge ervaren lasten die gepaard gaan met het accreditatiestelsel. De minister heeft aangekondigd om samen met betrokkenen het accreditatiestelsel meer fundamenteel te bezien, mede naar aanleiding van de motie-Rog¹. De minister heeft hiertoe een stuurgroep in het leven geroepen - met vertegenwoordigers van de NVAO, de inspectie, de koepelorganisaties (VH, VSNU, NRTO) en studentorganisaties (ISO en LSVb) - met de vraag om tot een gezamenlijk advies te komen over de contouren van de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel. Het streven van de minister is te komen tot een stelsel waarin verdiend vertrouwen meer wordt beloond en waarbij instellingen minder lasten ervaren.

Huidige accreditatiestelsel

Het accreditatiestelsel is krachtig; het waarborgt de kwaliteit van het Nederlands hoger onderwijs zodat studenten, werkgevers, en andere maatschappelijke actoren voldoende vertrouwen hebben in de kwaliteit van het onderwijs. Uit genoemde evaluatie blijkt dat het huidige accreditatiestelsel zich in de gewenste richting ontwikkelt. De stuurgroep heeft de sterke en zwakkere punten van het stelsel in kaart gebracht, op basis van genoemde evaluatie van het huidige stelsel, de beleidsreactie van de minister daarop, een veldverkenning en gesprekken met hogeronderwijsinstellingen, visitatiebureaus en andere betrokken partijen.

Sterke punten:

1. Kenbaarheid van de kwaliteitsborging voor studenten en werkgevers (ook internationaal)
2. Peer review (door onafhankelijke, deskundige vakgenoten) wordt gewaardeerd
3. Van het accreditatieproces gaat een stimulerende werking uit
4. Validering door de NVAO heeft een positieve werking op deskundigenoordelen
5. Eenduidige oordelen (positief/negatief/herstel)
6. Onafhankelijke en deskundige panels

Knelpunten:

1. Instellingen ervaren veel lasten
2. Een betere balans/onderscheid tussen verantwoording en verbetering is gewenst
3. Docenten ervaren een gebrek aan eigenaarschap
4. Betere afstemming kwaliteitszorgstelsel in relatie tot andere sturingsinstrumenten
5. Verdiend vertrouwen wordt te weinig beloond
6. Het stelsel kan mogelijk beter worden toegesneden op kleine instellingen

Context

Uit een internationaal vergelijkend onderzoek van onderzoeksinstituut CHEPS blijkt dat in Europa een beweging plaatsvindt richting meer instellingsaccreditatie en minder toezicht op opleidingsniveau. Voor veel Europese stelsels, ook in Nederland, zijn de European Standards & Guidelines (ESG) maatgevend. De ESG bieden binnen de gestelde kaders ruimte om kwaliteitszorgprocessen op verschillende manieren vorm te geven. Daarnaast is er in het hoger onderwijs behoefte aan een herijking van de bestuurlijke verhoudingen en een inhoudelijke discussie over de ontwikkeling van wet- en regelgeving, autonomie en verantwoording.

Doelstelling en randvoorwaarden

Voor de doorontwikkeling van het stelsel geldt een aantal randvoorwaarden. Allereerst borgt het accreditatiestelsel de kwaliteit van het hoger onderwijs. Het zet ook aan tot verbetering. Daarnaast is het accreditatiestelsel passend voor verschillende sectoren en biedt het voldoende ruimte voor de verschillen die er bestaan (en mogen bestaan) tussen de instellingen: niet alleen wat betreft de wijze waarop instellingen zijn georganiseerd (schaalgrootte / bekostiging / breedte van aanbod) maar ook de mogelijkheden die daarbij passen om de kwaliteit op stelselniveau te waarborgen. Daarom houdt een instelling altijd de mogelijkheid om

---

¹ Kamerstukken II 2013-2014, 33472, nr. 28

te kunnen kiezen voor opleidingsaccreditatie zonder beoordeling op instellingsniveau. De stuurgroep wijst op het belang van draagvlak en heeft een vijftal doelstellingen geformuleerd waaraan de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel moet voldoen:

- het stelsel levert transparante informatie en garanties voor studenten, werkgevers en andere maatschappelijke actoren met betrekking tot de kwaliteit van opleidingen
- de ervaren lasten worden substantieel verminderd
- verdiend vertrouwen wordt beloond
- docenten en bestuurders ervaren meer eigenaarschap
- het stelsel is doeltreffend en toekomstbestendig

Advies op hoofdlijnen

A. Algemene eisen en uitgangspunten

Het accreditatiestelsel ontleent haar kracht in grote mate aan het feit dat peer review de basis van het stelsel is. Dat is en blijft de kern van het accreditatiestelsel; het timmermansoog van de professional is leidend. Stakeholders zijn en voelen zich betrokken en verantwoordelijk. De beoordeling door en het inhoudelijke gesprek met deskundigen, die de instelling inhoudelijk gezaghebbend en professioneel acht, leiden ertoe dat het stelsel aanzet tot verbetering. Deze kracht moet dan ook behouden blijven bij de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel.

Daarom wordt een aantal algemene eisen en uitgangspunten gesteld die voor alle opleidingsevaluaties – dus ook in het kader van instellingsaccreditatie – gelden:

1. Panelleden zijn onafhankelijk en deskundig.
2. Uitkomsten van opleidingsevaluaties en te ondernemen acties worden openbaar gemaakt en in ieder geval besproken in de betreffende opleidingscommissie².
3. Evaluaties vinden minstens eens in de zes jaar plaats.
4. Evaluaties betreffen, conform de ESG, altijd zowel leeropbrengsten als het programma.
5. Beoordelingen zijn vergelijkbaar en transparant, bij voorkeur door middel van evaluaties die in gezamenlijkheid zijn georganiseerd.

Bij de nadere uitwerking van deze voorwaarden is proportionaliteit van belang zodat recht wordt gedaan aan de beoogde doelstellingen van de doorontwikkeling van het stelsel.

Daarnaast stelt de stuurgroep voor om bij alle vormen van accreditatie te kiezen voor vertrouwen als uitgangspunt: accreditatie geldt in principe voor onbepaalde tijd. Het uitgangspunt is dat de kwaliteit van de opleiding op orde is tenzij het tegendeel bewezen is ('ja mits', in plaats van 'nee, tenzij'). Daarbij blijven de huidige interventiemogelijkheden wel behouden, in het bijzonder de intrekking van accreditatie.

Een tweede uitgangspunt is bovendien dat alle vormen van accreditatie (zowel de beperkte en uitgebreide opleidingsaccreditatie als pilots instellingsaccreditatie) tot gelijkwaardige resultaten leiden.

B. Optimalisering van het huidige stelsel

De stuurgroep ziet verschillende kansen om knelpunten op te lossen, verdiend vertrouwen meer te belonen en ervaren lasten te verlichten. Binnen het huidige stelsel zijn er aanknopingspunten om de geconstateerde knelpunten op te lossen. Daarom wordt voortgebouwd op de systematiek van het huidige stelsel (bestaande uit een keuze tussen een instellingstoets kwaliteitszorg (ITK) met beperkte opleidingsbeoordeling (BOB) enerzijds en een uitgebreide opleidingsbeoordeling anderzijds (UOB)). Toch betekent het handhaven van de uitgebreide en beperkte opleidingsbeoordeling nadrukkelijk niet dat het doorontwikkelde stelsel identiek blijft aan het huidige. De combinatie van de uitgebreide en de beperkte opleidingsbeoordeling blijft weliswaar bestaan, maar in een vorm die meer recht doet aan het eigenaarschap van de professional en aan het principe om verdiend vertrouwen meer te belonen. De ervaren baten en lasten worden mede op deze wijze zowel bij de uitgebreide als de beperkte opleidingsbeoordeling beter in balans gebracht. Behoud dus het goede, luidt het advies, en optimaliseer.

---

² De niet-bekostigde instellingen geven hier op een andere wijze invulling aan. Opleidingscommissies zijn niet wettelijk verplicht.

Dit kan in vier opzichten:

1. Herzie de huidige kwaliteitscriteria in het licht van de ESG als minimale basis, bij zowel UOB als BOB en ITK, door bijvoorbeeld dubbelingen eruit te halen.
2. Maak een scherper onderscheid tussen verantwoording en verbetering door rapportage aan de NVAO te beperken tot verantwoording en meer ruimte te bieden voor maatwerk inhoudelijk gesprek tussen panel en opleiding.
3. Kies voor een nieuwe terminologie bij 'herstel' waaruit meer vertrouwen spreekt.
4. Stel visitatieprotocollen op met heldere beslisregels en beperkingen aan het te leveren materiaal.

Voorts zou het accreditatiestelsel verbeterd kunnen worden door procedures meer aan te laten sluiten bij de interne kwaliteitszorg van instellingen zelf.

C. Invoering pilot instellingsaccreditatie

Tegelijkertijd vraagt een toekomstbestendig stelsel ook om ruimte voor vernieuwing. In meerdere landen is in dat licht sprake van een ontwikkeling in de richting van vormen van instellingsaccreditatie. Daarom wordt voorgesteld om in een pilot ervaring op te doen met instellingsaccreditatie. Met een pilot instellingsaccreditatie kan worden beproefd of dit een instrument is dat de verantwoordelijkheid van een instelling vergroot om haar kwaliteitszorg op orde te hebben met mogelijk een positief effect op het gevoel van eigenaarschap als gevolg, bij zowel docenten als bestuurders; de instelling kan immers zelf – binnen de gestelde kaders en passend bij haar instellingsbeleid en kwaliteitscultuur – bepalen hoe zij vorm geeft aan haar interne en externe kwaliteitszorgsysteem. Dit zal ook moeten leiden tot een betere balans tussen ervaren baten en ervaren lasten. Innoveer, is het advies, en doe hier ervaring mee op door middel van een pilot. Dit komt overeen met de motie-Rog en met de Europese tendens richting instellingsaccreditatie.

Instellingsaccreditatie

Het voorstel is om instellingsaccreditatie als volgt vorm te geven:

1. Criteria conform de instellingstoets kwaliteitszorg.
2. Inhoudelijke criteria: opleidingsevaluaties zijn georganiseerd conform de algemene eisen en uitgangspunten (als genoemd in A). Met audit trails wordt een selectie van opleidingsevaluaties nader onderzocht om te bezien of de evaluatie op opleidingsniveau goed is uitgevoerd en de te ondernemen acties transparant zijn gecommuniceerd. In elk geval vallen opleidingen waarvoor specifieke beroepsvereisten gelden binnen deze selectie.
3. Criteria met betrekking tot governance: omwille van een adequate interne verantwoording zijn goede checks and balances in stelling gebracht. Beoordeling omvat in elk geval de positie van opleidingscommissies, examencommissies, medezeggenschapsraden en de raad van toezicht. Studenten hebben recht op een eigenstandige bijdrage aan de kritische reflectie. Voor niet-bekostigd onderwijs zijn niet alle bovenstaande waarborgen wettelijk verplicht. Voor deze instellingen dient een voorziening getroffen te worden op grond waarvan zij kunnen aantonen de interne checks and balances op orde te hebben.

Instellingen met een positief besluit op de instellingsaccreditatie krijgen de vrijheid om een eigen invulling te geven aan de organisatie van opleidingsevaluaties, mits deze voldoet aan de algemene eisen en uitgangspunten voor opleidingsevaluatie (zoals genoemd onder A). De stuurgroep stelt daarom voor dat voor deze instellingen geen verplichtingen gelden ten aanzien van gedifferentieerde beoordeling en het visiteren in visitatiegroepen. Naar analogie van de instellingstoets kwaliteitszorg wordt voorgesteld de mogelijkheid te creëren dat een instelling een 'instellingsaccreditatie onder voorwaarden' wordt verleend, zodat de mogelijkheid wordt geboden om geconstateerde tekortkomingen op redelijk korte termijn weg te werken zonder het vertrouwen te verliezen.

Pilot

Uitgangspunt is dat de pilot van instellingsaccreditatie een gelijkwaardig traject vormt naast de verbetering van de keuzemogelijkheden die al in het huidige stelsel bestaan: alle vormen van doorontwikkeling van het accreditatiestelsel beogen de kwaliteit te blijven waarborgen, verdiend vertrouwen meer te belonen, en een betere balans te creëren tussen ervaren lasten en baten.. Aangezien het optimaliseren van het huidige stelsel dichter bij de huidige inrichting van het stelsel staat, wordt voorgesteld om bij de uitvoering van de instellingsaccreditatie uit te gaan van een pilot. Om met een aantal instellingen ervaring op te doen met deze vorm van kwaliteitsborging en accreditatie wordt een pilot instellingsaccreditatie voorgesteld. Er worden kwalitatieve en kwantitatieve voorwaarden voorgesteld voor deelname aan de pilot, rekening houdend met de capaciteit van de NVAO en het feit dat er in Nederland nog geen ervaring is opgedaan met dit instrument.

D. Vervolg

Voorgesteld wordt om drie jaar na invoering van alle voorgestelde wijzigingen een evaluatie uit te voeren met het oog op de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel als geheel. Deze evaluatie zal zowel de optimalisering van het huidige stelsel als de pilot instellingsaccreditatie moeten omvatten.

1. Aanleiding

In 2013 is het huidige accreditatiestelsel door verschillende organisaties geëvalueerd. Op basis van die rapporten is een overkoepelende evaluatie opgesteld naar het functioneren van het huidige accreditatiestelsel, met een beleidsreactie van de minister. Conclusie uit deze rapporten is dat het stelsel in de kern goed functioneert; het accreditatiestelsel is een doeltreffend, deugdelijk en krachtig stelsel waarvan een stimulerende werking uitgaat. De beoordelingen zijn scherper en doeltreffender geworden ten opzichte van het voorgaande stelsel. Tegelijkertijd kwam ook uit de evaluaties naar voren dat het huidige accreditatiestelsel een aantal duidelijke verbeter- en knelpunten met zich meebrengt, zoals de hoge ervaren lasten die gepaard gaan met het accreditatiestelsel. Deze knelpunten hebben als gevolg dat het draagvlak voor het stelsel, met name in het wo, dreigt af te brokkelen, terwijl draagvlak juist de kracht is van het stelsel.³

Hoewel eerder tegemoet is gekomen aan een aantal van de geconstateerde knelpunten door aanpassing van het accreditatiekader van de NVAO, lost dit de meer fundamentele knelpunten niet op: docenten ervaren nog altijd veel lasten, terwijl de ervaren baten daar niet altijd tegen opwegen. Er valt bijvoorbeeld nog wat te winnen in het gevoel van eigenaarschap van docenten in het verantwoordings- en verbeterproces. Daarnaast moeten instellingen die het structureel goed doen, daar ook meer profijt van hebben. Gelet op het doel en het functioneren van het accreditatiestelsel en met het oog op het behoud en versterken van het draagvlak is doorontwikkeling van het accreditatiestelsel nodig.

De minister heeft aangekondigd om samen met betrokkenen het accreditatiestelsel meer fundamenteel te bezien, dit mede naar aanleiding van de motie-Rog⁴. Volgens deze motie, die met algemene stemmen is aangenomen, zou het stelsel zich meer moeten vertalen in proportioneel toezicht en beperktere accreditatie met minder administratieve lasten. Er wordt verwezen naar landen waar een systeem is ontwikkeld met een zware toets op instellingsniveau gecombineerd met een beperking van de accreditatielasten op het niveau van de opleidingen. In genoemde motie wordt de regering verzocht om te onderzoeken hoe de administratieve lasten van het accreditatiestelsel substantieel kunnen worden verlaagd en om pilots te starten die erop gericht zijn concrete vermindering van lastendruk te kunnen realiseren.

Het streven van de minister is, in lijn met genoemde motie, te komen tot een accreditatiestelsel dat de kwaliteit van het hoger onderwijs blijft waarborgen en waarin verdiend vertrouwen meer wordt beloond en instellingen minder lasten ervaren. Waar er verdiend vertrouwen is, kan en moet zich dat ook uitbetalen in beperkter toezicht en accreditatie. Daar gaat een stimulerende werking vanuit; instellingen worden dan immers beloond voor goed gedrag. Dit principe is ook in andere onderwijssectoren van belang.

Om deze doelstelling te realiseren en om betrokkenen een belangrijke rol te geven heeft de minister instellingen, studenten, NVAO en inspectie in een vroeg stadium benaderd om tot een zo breed mogelijk gedragen voorstel te komen. Concreet heeft de minister dit vormgegeven door ons - een stuurgroep met vertegenwoordigers van de NVAO, de Inspectie van het Onderwijs, de Vereniging Hogescholen (VH), Vereniging van Universiteiten (VSNU), Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO), het Interstedelijk Student Overleg (ISO) en de Landelijke Studentenvakbond (LSVb) - te vragen om tot een gezamenlijk advies te komen. Het voorliggende advies is dan ook een breed gedragen resultaat van interactieve beleidsvorming, waaraan een duurzame dialoog met de belangrijkste stakeholders in een vroeg stadium vooraf is gegaan.

Onze opdracht luidt:

Formuleer als stuurgroep een gezamenlijk advies aan de minister over hoe de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel (met het oog op de komende accreditatiecyclus) moet worden vormgegeven.

In het advies worden de contouren van de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel geschetst. Hoewel we allen verschillende groepen vertegenwoordigen en daarmee andere accenten leggen en invalshoeken hebben, is uitgegaan van een gezamenlijk vertrekpunt; het belang van kwalitatief goed onderwijs is groot en wordt door een ieder gedeeld. Voor het borgen van die kwaliteit is een goed functionerend kwaliteitszorgstelsel een vereiste. In Nederland is dit vormgegeven door een accreditatiestelsel. Daarop bouwen wij verder.

Werkwijze

Wij zijn met ondersteuning vanuit een projectgroep, waarin dezelfde organisaties zijn vertegenwoordigd, de afgelopen maanden voortvarend aan de slag gegaan met als doel advies uit te brengen over de

³ De kwaliteit van het Nederlandse accreditatiestelsel hoger onderwijs, Inspectie van het Onderwijs, 2013

⁴ Kamerstukken II 2013-2014, 33472, nr. 28

doorontwikkeling van het accreditatiestelsel. Er is een internationaal vergelijkend onderzoek uitgezet⁵ en met vele direct betrokkenen en ervaringsdeskundigen in het veld gesproken. Relevante ontwikkelingen in Nederland en daarbuiten zijn op de voet gevolgd. Zo ook ontwikkelingen in Vlaanderen, waar ingrijpende wijzigingen in korte tijd recent zijn doorgevoerd. Vanuit de Nederlandse situatie worden verschillende mogelijkheden en overwegingen zorgvuldig bezien, gelet op de doelstellingen van het accreditatiestelsel en het tegemoetkomen aan de knelpunten.

Het voorliggende advies is het resultaat van een zorgvuldig proces van overleg met betrokkenen. Het advies leggen we niet alleen aan de minister voor maar ook aan de achterban van onze organisaties. Na verzending van dit advies zullen de organisaties hierover met de minister van gedachten wisselen, voordat de minister de contouren van het accreditatiestelsel bepaalt en de Tweede Kamer daarover informeert in het voorjaar van 2015.

Het advies is tot stand gekomen op grond van een vruchtbare dialoog tussen partijen. Alle partijen onderschrijven het belang van de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel. Vanuit een constructieve houding is gewerkt aan de analyse en de uitwerking van de contouren van het accreditatiestelsel leidend tot dit advies. De partijen willen echter niet verhelen dat zij gezien hun verschillende achtergronden en perspectieven het accreditatiestelsel verschillend ervaren en waarderen. De partijen leggen verschillende accenten wat betreft de sterktes en zwaktes en wat betreft de gewenste doorontwikkeling. De VSNU heeft aangegeven dat zij – in tegenstelling tot hetgeen in het advies is opgenomen – voorstander is van een pilot van instellingsaccreditatie met een bredere reikwijdte.

Leeswijzer

Het advies is als volgt opgebouwd. Als eerste zetten we uiteen hoe het accreditatiestelsel zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld en gaan we in op het doel en functioneren van het huidige stelsel. Dit wordt gevolgd door een analyse van het huidige stelsel met een beschrijving van de sterke en zwakkere punten en daarna geven we de brede context weer. Vervolgens beschrijven we de doelstelling van de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel waarin onder andere is weergegeven binnen welke kaders de doorontwikkeling zou moeten plaatsvinden. Tot slot beargumenteren we het advies voor de contouren voor de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel.

---

⁵ Center for Higher Education Policy Studies, *Voor niets gaat de zon 3.0 op. Kwaliteitszorg- en accreditatiestelsels in enkele buitenlandse hogeronderwijsystemen en hun administratieve lasten*, oktober 2014.

2. Het accreditiestelsel door de jaren heen

Jaren tachtig - begin jaren negentig: het visitatiestelsel

Begin jaren tachtig werd er, onder andere door universiteiten en hogescholen, naar een manier gezocht om de kwaliteit bij opleidingen te verbeteren. Zo ontstond de wens om opleidingen te laten beoordelen door peers. Deze deskundigen konden vervolgens verbeterpunten aanleveren. Op deze manier kon de kwaliteit van de betreffende opleiding verhoogd worden en publieke verantwoording worden afgelegd. De HOAK-nota⁶ vormt een belangrijk markeerpunt in deze ontwikkeling. In deze nota werd een geheel nieuwe beleidslijn voorgesteld voor de verhouding tussen universiteiten, hogescholen en de overheid. Instellingen hebben een grotere verantwoordelijkheid gekregen voor de inrichting van het onderwijs om zo meer ruimte te scheppen voor kwaliteitsverbetering en onderwijsvernieuwing. De instellingen bewaken sindsdien zelf expliciet hun kwaliteit en verantwoorden zich daarover in de openbaarheid. De overheid kwam hierbij meer op afstand te staan: centrale regelgeving en formele procedures gericht op het waarborgen van kwaliteit vooraf werd vervangen door evaluatie van resultaten en het feitelijk functioneren van het systeem. Een kwaliteitszorgsysteem werd als belangrijk onderdeel gezien van de besturingsrelatie tussen overheid en universiteiten en hogescholen. Het was een manier om bij autonome instellingen de kwaliteit te kunnen waarborgen.

Nederland was hiermee een van de eerste landen in Europa die een formeel systeem van kwaliteitszorg voor hoger onderwijs introduceerden. Dit begon met georganiseerde visitaties door de toenmalige HBO-Raad en de VSNU. Per opleiding of groep van opleidingen werd de kwaliteit van opleidingen gezien onder toezicht van de Inspectie. De minister had de mogelijkheid om op grond daarvan een gele of rode kaart uit te delen. Zodoende ontstond een visitatiestelsel dat zich vanaf 1985 verder ontwikkelde.

Bolognaverklaring en invoering accreditatiestelsel

In de Bolognaverklaring van 1999 spraken Europese landen af om de internationale mobiliteit van studenten te vergroten. Zo werd besloten om de bachelor-masterstructuur in te voeren, maar werden er ook eisen gesteld aan het nationale systeem voor kwaliteitswaarborgen met het idee dat de landen vergelijkbare methodologie en criteria zouden ontwikkelen. Voor de uitwisseling van studenten moet de kwaliteit van de verschillende instellingen gewaarborgd en vergelijkbaar zijn. Tegen die achtergrond werd ervoor gekozen dat het Nederlandse kwaliteitszorgstelsel een duidelijke toedeling van verantwoordelijkheden, een evaluatie van onderwijsprogramma's en een systeem van accreditatie moest kennen.

In 2002 is het accreditatiestelsel in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) verankerd. Dit stelsel bouwde voort op het bestaande visitatiesysteem, maar er werd nu wel een eindoordeel gegeven en een keurmerk (de accreditatie) door de Nederlandse Accreditatie Organisatie (voorganger van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie).

Vanaf dat moment moesten de instellingen de accreditatie en de daaraan verbonden rechten verwerven, terwijl voorheen diezelfde rechten de instelling bij voorbaat toekwamen. Er konden sancties opgelegd worden met betrekking tot de studiefinanciering en de bekostiging voor de bekostigde instelling. Bovenal kon de bevoegdheid vervallen om een getuigschrift af te geven.

Invoering huidig stelsel

In 2011 is een aantal belangrijke wijzigingen doorgevoerd in het stelsel (zie het volgende hoofdstuk voor de doelstellingen die daarmee werden beoogd). Belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het oorspronkelijke stelsel zijn de invoering van de instellingstoets kwaliteitszorg (ITK) met de beperkte opleidingsbeoordeling, de gedifferentieerde beoordeling (naast 'voldoende' en 'onvoldoende' ook 'goed' en 'excellent'), de herstelperiode, de toets nieuwe opleiding onder voorwaarden en de instellingstoets kwaliteitszorg onder voorwaarden.

Omdat de NVAO aanvankelijk alleen het oordeel voldoende of onvoldoende kon geven, bestond het risico dat licht ondermaatse opleidingen toch werden geaccrediteerd omdat de consequenties van een negatief oordeel erg groot waren. In eerdere evaluaties was namelijk gesignaleerd dat de oorspronkelijke procedure, zonder realistische mogelijkheid van herstel, een al te grote druk op de instellingen legt en daardoor een defensieve houding bij opleidingen en beoordelaars oproept. De herstelperiode kwam hieraan tegemoet door naast 'rood' of 'groen' de kleur 'oranje' toe te voegen.

Wet versterking kwaliteitswaarborgen hoger onderwijs

---

⁶ Hoger Onderwijs: Autonomie en Kwaliteit (HOAK), Kamerstuk 1985-1986, 19 253, nrs. 1-2

Mede naar aanleiding van incidenten in het hoger onderwijs is het accreditatiestelsel in 2014 met de Wet versterking kwaliteitswaarborgen hoger onderwijs aangescherpt; zo is het visiteren in visitatiegroepen in het hoger onderwijs opnieuw ingevoerd – met de bedoeling om opleidingsbeoordelingen scherper en beter vergelijkbaar te maken – en is het criterium toetsing en gerealiseerd eindniveau opgesplitst in twee afzonderlijke criteria, zodat een onvoldoende op het ene aspect niet meer kan worden gecompenseerd.

Wijziging accreditatiekader 2014

Eind 2014 heeft de NVAO het accreditatiekader in overeenstemming gebracht met de Wet versterking kwaliteitswaarborgen hoger onderwijs en binnen de kaders van de huidige wet aanpassingen aangebracht met het oog op de verlichting van de administratieve lasten. In dit kader zijn quick wins vormgegeven, zodat concrete verbeteringen om lasten te verminderen binnen het huidige accreditatiestelsel, direct voor een ieder doorgevoerd worden. Voorbeelden zijn het voorschrijven van de maximale omvang van de stukken en het bieden van meer duidelijkheid over welke stukken wel en niet aangeleverd moeten worden. Deze aanpassingen zullen naar verwachting een bijdrage leveren aan de vermindering van de lasten, maar gelet op de recente wijziging is hiermee is nog weinig ervaring opgedaan.

3. Doel en functioneren van het huidige stelsel

Nederland heeft al vroeg gekozen voor systematische kwaliteitszorg door middel van peer review van opleidingen en openbare rapportage van de resultaten. De filosofie was dat de regelgeving vooraf vervangen werd door verantwoording en externe toetsing van de resultaten achteraf. Uit het verloop van de geschiedenis sinds 1985 blijkt dat het visitatiesysteem goed is ingeburgerd; eerst in de universiteiten, later ook in het hoger beroepsonderwijs. De invoering van accreditatie in 2002 markeerde een nieuwe ontwikkeling. Na zo'n 15 jaar ervaring met het visitatiesysteem groeide de behoefte aan aanscherping en aansluiting bij de internationale ontwikkelingen ten aanzien van de kwaliteitszorg. Daarom is, in samenhang met de invoering van het bachelor-mastersysteem, over gegaan op een systeem van accreditatie. Het in 2002 ingevoerde accreditatiesysteem bouwt voort op de traditie en de verworvenheden van externe visitaties.

Waar in dit document wordt gesproken over het accreditatiestelsel, wordt daaronder verstaan het kwaliteitszorgstelsel in brede zin, met inbegrip van interne en externe kwaliteitszorgsystemen. Het advies betreft dan ook niet alleen het accreditatiesysteem alleen maar ook hoe dit systeem zich dient te verhouden tot kwaliteitszorg zoals deze binnen en door de instellingen wordt vormgegeven.

Doel en kernwaarden van externe kwaliteitszorg

Het kwaliteitszorgstelsel is het geheel van externe en interne kwaliteitszorg. Het doel van externe kwaliteitszorg is borgen van het vertrouwen in de kwaliteit van het Nederlands hoger onderwijs bij studenten, werkgevers en andere maatschappelijke actoren, zowel in binnen- als in buitenland. Daaruit zijn de volgende kernwaarden voor het huidige externe kwaliteitszorgsysteem van het hoger onderwijs af te leiden. Het kwaliteitszorgsysteem:

- bewaakt het eindniveau van de opleidingen en de waarde van de wettelijke diploma's;
- borgt dat de eindkwalificaties van elke erkende opleiding voldoen aan de eisen die toonaangevend zijn voor de desbetreffende wetenschappelijke discipline/beroepenveld in binnen- en buitenland;
- toetst 'inhoudelijk' het feitelijk functioneren en de feitelijke kwaliteit van de opleidingen, o.m. door beoordeling van eindwerkstukken van studenten. Toetsing van regels en procedures is niet genoeg;
- versterkt en bouwt voort op de interne kwaliteitszorg van de instelling en de professionaliteit van docenten;
- is geen belemmering voor variëteit, profilering en vernieuwing van het onderwijsaanbod en is effectief zowel in het bekostigd als in het niet-bekostigd onderwijs;
- stimuleert kwaliteitsverbetering;
- sluit aan op internationale/Europese opvattingen en eisen m.b.t. kwaliteit en kwaliteitszorg.

Verder dienen de lasten van het externe kwaliteitszorgsysteem in een redelijke verhouding tot de opbrengsten te staan en dient de overheid zich op afstand te houden van inhoudelijke opvattingen over kwaliteit en inrichting van het onderwijs.

Een belangrijk uitgangspunt voor het kwaliteitszorgstelsel inclusief het accreditatiesysteem is dat het systeem duidelijk moet zijn ingebed in het gehele governance-stelsel van het hoger onderwijs, zodat duidelijk is op welke wijze instellingsbestuur en overheid gevolg geven aan de kwaliteitsoordelen (inclusief sancties opleggen).

Doelen invoering nieuwe accreditatiestelsel in 2011

Bij de invoering van het huidige stelsel werden aanpassingen gedaan die naast het versterken van het vertrouwen als doel hebben:

- minder (administratieve) lasten voor de professional/instellingen en effectief ingrijpen wanneer dit nodig is
- stimulering van kwaliteitscultuur (op instellingsniveau)
- meer focus op kwaliteit (timmermansoog bij peer review), inhoud en resultaten van de opleiding. De inhoud van het onderwijs dient bij kwaliteitsbeoordeling centraal te staan (en niet het proces en randvoorwaarden)
- zichtbaar maken van verschillen in kwaliteit
- meer maatwerk in het stelsel
- behoud van externe onafhankelijke beoordeling van kwaliteit
- internationale acceptatie van het accreditatiestelsel

Functioneren huidige kwaliteitszorgstelsel

Alvorens in te gaan op het advies en de sterke- en zwakte-analyse die daaraan ten grondslag ligt, is het goed om stil te staan bij het doel en het functioneren van het huidige kwaliteitszorgstelsel. Het stelsel heeft als doel de kwaliteit van opleidingen in het hoger onderwijs te waarborgen. Studenten, werkgevers en andere maatschappelijke actoren moeten ervan uit kunnen gaan dat de kwaliteit van het hoger onderwijs van

voldoende niveau is. Het stelsel in zijn huidige vorm, zoals ingevoerd in 2011, functioneert in de kern goed. Ten opzichte van het oorspronkelijke stelsel, waarin veel aandacht was voor procedures, is er thans sprake van een scherpere beoordeling van de inhoud. Het stelsel kan rekenen op draagvlak en het timmermansoog van de professional heeft een grotere rol binnen het accreditatieproces.

Het vertrouwen van de samenleving in de kwaliteit van het onderwijs is mede gebaseerd op het feit dat onafhankelijke deskundigen, de peers, regelmatig de inhoud en uitkomsten van ons hoger onderwijs beoordelen. De beoordeling door en het inhoudelijke gesprek met peers, wanneer die door de instelling deskundig, inhoudelijk gezaghebbend en professioneel worden geacht, leidt ertoe dat het stelsel aanzet tot verbetering. Het accreditatiestelsel kan dankzij peer review, waarbij de professional centraal staat, rekenen op draagvlak binnen en buiten de sector, bij bijvoorbeeld afgestudeerden, werkgevers en politiek, en in binnen- en buitenland.

De instellingstoets kwaliteitszorg heeft een belangrijk positief effect op de kwaliteitscultuur binnen instellingen. De mogelijkheid van herstel voor opleidingen die niet (volledig) aan de maat zijn, leidt tot scherpere oordelen. De panels hebben minder schroom om onvoldoendes of herstel te adviseren en aanbevelingen zijn minder vrijblijvend. De NVAO kan haar oordeel beter beargumenteren en voert nauwelijks nog verificatiebeoordelingen uit.

Het stelsel is nationaal en internationaal gewaardeerd. De samenwerking met Vlaanderen draagt hieraan bij. Peer review wordt niet alleen in Nederland, maar ook daarbuiten gezien als het meest effectieve instrument om de kwaliteit van het hoger onderwijs te borgen en te verbeteren. De NVAO is in 2007 - als een van de eerste Europese kwaliteitszorgorganisaties - opgenomen in het onafhankelijke Europese register van kwaliteitsagentschappen, het European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR).

4. Analyse van het huidige accreditatiestelsel

Voordat we tot een gedegen en gedragen advies zijn gekomen over hoe en in welke richting het accreditatiestelsel zich zou moeten ontwikkelen, hebben we eerst een sterkte- en zwakte-analyse opgesteld van het huidige accreditatiestelsel. Het huidige accreditatiestelsel vormt immers de basis voor de doorontwikkeling. We willen dat sterke punten uit het stelsel behouden blijven en proberen tegelijkertijd het stelsel daar waar mogelijk te verbeteren.

We hebben in kaart gebracht wat de krachtige punten van het stelsel zijn en welke knelpunten het huidige accreditatiestelsel met zich mee brengt. Dit hebben we gedaan op basis van genoemde evaluaties van het huidige accreditatiestelsel, de beleidsreactie van de minister daarop en inzichten uit de veldverkenning en gesprekken met hogeronderwijsinstellingen, visitatiebureaus en andere betrokken partijen.

4.1 Sterke punten

- 1. Het wettelijk keurmerk heeft belangrijke maatschappelijke effecten in de vorm van kenbaarheid van de kwaliteitsborging voor studenten en werkgevers (ook internationaal)*
Voor studenten en werkgevers maar ook voor opleidingen onderling functioneert accreditatie als waarborg voor kwaliteit. Het keurmerk geeft vertrouwen in opleidingen en instellingen, maar ook in de kwaliteit van het Nederlandse hoger onderwijsstelsel als geheel. Ook internationaal wordt dit keurmerk erkend, hetgeen de internationale mobiliteit en diplomawaardering vergemakkelijkt. Het wettelijke keurmerk geeft ook zekerheid bij de toelating tot vervolgoopleidingen en is van waarde op de arbeidsmarkt. De Tweede Kamer heeft eveneens vertrouwen in het accreditatiestelsel en de waarborgen die dit biedt voor de borging en verbetering van kwaliteit, hetgeen ook de afgelopen tijd meerdere malen is gebleken.
- 2. Peer review wordt gewaardeerd*
Het systeem van peer review maakt het mogelijk dat de resultaten van het onderwijs inhoudelijk worden beoordeeld door vakinhoudelijke experts. Dat oordeel is mede gebaseerd op internationaal geldende maatstaven, met ruimte voor eigen karakter en variëteit van de opleidingen. Centraal in het huidige systeem staat het principe dat met peers wordt gesproken over de inhoud en kwaliteit van de opleiding. De vakinhoudelijke deskundigheid van peers draagt bij aan de kwaliteit van en draagvlak voor het oordeel.
- 3. Van het accreditatieproces gaat een stimulerende werking uit*
Van de voorbereiding door de opleiding en door de instelling evenals van het openbare oordeel gaat een stimulerende werking uit. Bestaande initiatieven in kwaliteitszorg worden aangescherpt of geprioriteerd. Binnen instellingen en opleidingen komt energie vrij in de voorbereiding van een panelbezoek. Zelfs negatieve oordelen kunnen een stimulerende werking hebben. Dit wordt versterkt door de invoering van de herstelperiode. Verbeterpunten zijn niet alleen transparant, ze vragen ook om actie, want een herstelpuntenplan dient te worden ingeleverd en na twee jaar moet de instelling aantonen de nodige verbeteringen te hebben doorgevoerd. Dat is niet meer vrijblijvend. Ook het systeem van accreditatie zelf kent voldoende verbetercapaciteit, waarbij de NVAO een centrale rol speelt. Hoewel verbeteringen in een complex systeem als accreditatie soms (veel) tijd kosten, worden kritiekpunten ter harte genomen en zijn er bijvoorbeeld bij de panelsamenstelling en de leesbaarheid van de rapporten verbeteringen ingezet.
- 4. Validering door de NVAO heeft een positieve werking op deskundigenoordelen*
De validering door de NVAO zorgt voor betrouwbaarheid, consistentie en vergelijkbaarheid van de deskundigenoordelen. De onafhankelijke en centrale positie van de NVAO als accrediterend orgaan heeft een belangrijke positieve werking. Deze positie versterkt het nationaal en internationaal vertrouwen in de kwaliteit en de kwaliteitszorg van het Nederlandse hoger onderwijs. Door de validering van de paneloordelen is de NVAO in de gelegenheid om het oordeel van het panel in een bredere context te plaatsen door de oordelen met elkaar te vergelijken op consistentie en om analyses uit te voeren naar de kwaliteit en de betrouwbaarheid. Haar bevindingen kan de NVAO aanwenden om aanwijzingen te geven aan panels en om meer structurele wijzigingen in het stelsel door te voeren. Een centraal accrediterend orgaan is bovendien in staat om voorschriften en handreikingen vast te stellen en herstelperiodes toe te kennen, verbeterplannen te vereisen en na twee jaar vast te stellen of de nodige verbeteringen zijn doorgevoerd (op grond van peer review).
- 5. Eenduidige oordelen (positief/negatief/herstel)*
Het huidige systeem is duidelijk over het wel of niet voldoen aan de accreditatiestandaarden. Ook waar er nog sprake is van noodzakelijke verbeterpunten, is dat met de introductie van de herstelperiode nu op een duidelijke en transparante wijze geregeld. Overigens kan de term 'herstel' een negatieve connotatie hebben. Het gebruik van een andere terminologie verdient daarom aanbeveling.

6. *Onafhankelijke en deskundige panels*

De onafhankelijkheid en deskundigheid van panels bij de oordeelsvorming is gewaarborgd. Er zijn diverse waarborgen ingevoerd om de onafhankelijkheid en deskundigheid van de panels te garanderen. Er is een duidelijke richtlijn voor de samenstelling van een panel in het accreditatiekader. Evaluatiebureaus en instellingen zijn zelf scherp op de samenstelling van panels en de NVAO stemt niet eerder in met een panel voordat zij zich ervan verzekerd heeft dat het panel onafhankelijk en deskundig is.

4.2 Zwakke punten

Het huidige accreditatiestelsel brengt een aantal knelpunten met zich mee, zoals blijkt uit de evaluatie van het accreditatiestelsel⁷ en gesprekken met het veld⁸. Deze knelpunten en achterliggende oorzaken zijn hieronder enigszins uitvoeriger toegelicht in vergelijking met de sterktes, aangezien de knelpunten handreikingen bieden tot verbetering van het stelsel.

1. *Instellingen ervaren veel lasten*

Het doel van accreditatie – de kwaliteit van het onderwijs i.c. de opleidingen waarborgen en verbeteren – wordt door alle betrokken gedragen, maar de lasten die daarmee gepaard gaan worden door instellingen als hoog ervaren. Dit kwam als grootste aandachtspunt uit de evaluatie van het huidige accreditatiestelsel naar voren. De hoge ervaren lasten die bekostigde en niet-bekostigde instellingen ervaren, zijn in tegenstelling tot gewekte verwachtingen bij de invoering van het huidige accreditatiestelsel (in 2011), niet minder geworden. Sterker nog, door sommigen wordt zelfs een lastenverzwaring ervaren, ook in relatie tot de complexiteit van het stelsel. De instellingstoets kwaliteitszorg is erbij gekomen en heeft gezorgd voor meer lasten. De beoordeling bij de beperkte opleidingsbeoordeling is daardoor minder breed. Wel wordt deze als diepgaander ervaren, een mogelijke oorzaak dat de gewenste lastenreductie uitblijft. Daarnaast viel de invoering van de instellingstoets kwaliteitszorg deels samen met nog doorlopende accreditaties op grond van het 'oude' model, zodat in die gevallen sprake is geweest van dubbele lasten gedurende de invoeringsfase. Er wordt gesproken over ervaren lasten, want het gaat om zowel *feitelijke* (administratieve) lasten als de door alle betrokkenen *gevoelde* lasten. Het is niet eenvoudig vast te stellen wat de precieze lasten zijn, deze te kwantificeren en om te bepalen in hoeverre deze zijn toe te schrijven aan het accreditatiestelsel zelf.

Het oordeel van instellingen of lastendruk hoog of laag is, heeft niet alleen te maken met de feitelijke hoeveelheid tijd, geld en energie die er mee gemoeid is: hierbij speelt ook mee of die lasten opwegen tegen de ervaren baten. Daarnaast blijkt dat instellingen soms zelf ook debet zijn aan de hoge lasten. Door het grote belang van accreditatie en de daaraan verbonden consequenties willen instellingen het niet riskeren de accreditatie mis te lopen en nemen in zo'n geval het zekere voor het onzekere. Hierdoor leveren instellingen regelmatig meer gegevens aan dan noodzakelijk. Bovendien vragen ook de panels soms om meer gegevens dan strikt noodzakelijk is. Veel van de hieronder uiteengezette knelpunten hebben ook effect op, of zijn deels oorzaak van, hoge ervaren lasten; als ergens onvrede over bestaat, worden de lasten die daarmee gepaard gaan ook eerder als hoog ervaren en worden de baten wellicht niet als optimaal beschouwd.

Daarnaast zijn er enkele andere oorzaken van hoge ervaren lasten. Het gaat hierbij om uiteenlopende onderwerpen. De collectieve start van het accreditatiestelsel in 2002 en de snelle invoering van de instellingstoets kwaliteitszorg in 2011 hebben periodieke pieken en dalen gecreëerd. Dit zorgt voor opeenhoping van beoordelingen (stuwmeren). Ook investeringen in de interne kwaliteitszorg en het interne toezicht, mede gestimuleerd door de instellingstoets kwaliteitszorg, en de samenloop met de prestatieafspraken in 2012, veroorzaken meer sturings- en verantwoordingsdocumenten en informatiestromen. Door de mogelijkheid om een herstelperiode toe te kennen, ervaren sommige

⁷ Kamerstukken II 2012-2013, 32 210, nr. 24

⁸ Waar hier wordt verwezen naar opinies van instellingen docenten, gaat het zowel om zaken die door docenten, ondersteuners, kwaliteitszorgmedewerkers, en bestuurders en andere betrokkenen bij instellingen naar voren zijn gebracht in werkbezoeken die door (leden van) de projectgroep aan universiteiten, hogescholen en rechtspersonen voor hoger onderwijs zijn gebracht, als om informatie uit de evaluatie van het accreditatiestelsel. Ook zijn er gesprekken met evaluatiebureaus gevoerd. Een zekere mate van subjectiviteit van gesprekspartners is daarbij niet uit te sluiten. Naar het oordeel van de stuurgroep zijn er echter geen meningen naar voren gebracht die haaks staan op de bevindingen uit de diverse onderzoeksrapporten van de afgelopen 2 jaar die ten grondslag liggen aan de evaluatie van het accreditatiestelsel waar ook naar is verwezen.

instellingen dat de externe kwaliteitsbewaking een meer permanente activiteit is geworden. Dat is positief voor de kwaliteitscultuur maar dit zorgt tegelijkertijd wel voor een toename aan lasten; permanente activiteiten vergen een meer structurele inzet van tijd en aandacht. Naast de herstelperiode maakt de NVAO ook bestuurlijke afspraken met instellingen, waardoor naast het wettelijke regime in de praktijk een gedifferentieerd systeem van verantwoording is ontstaan. Ook dit leidt tot een toename van lasten.

2. *Een betere balans tussen verantwoording en verbetering is gewenst*

De invoering van de herstelperiode leidt tot scherpere oordelen, waardoor de accreditatie ook meer kan bijdragen aan de verbetering van de kwaliteit van een opleiding. Tegelijkertijd bestaat er een spanning tussen het afleggen van verantwoording over behaalde kwaliteit en het voeren van een open gesprek over kwaliteit, dilemma's en verbeterpunten waarvan opleidingen kunnen leren. Immers, openheid geven over wat minder goed gaat, brengt het risico met zich mee negatiever beoordeeld te worden. Naarmate de consequenties van een oordeel groter zijn (zoals erkenning en bekostiging), zullen opleidingen minder geneigd zijn open te communiceren over wat minder goed gaat. Door de nadruk op verantwoording komt de verbeterfunctie nu niet volledig tot zijn recht. Het evenwicht dient hersteld te worden.

3. *Docenten ervaren een gebrek aan eigenaarschap*

Docenten (en onderzoekers in hun rol als onderwijzend personeel) ervaren soms een gebrek aan eigenaarschap. Zij onderkennen de waarde van verantwoording afleggen maar herkennen zich niet altijd in de wijze waarop en de mate waarin dit van hen verwacht wordt. Dit maakt dat zij het accreditatiestelsel niet altijd beschouwen als 'hun stelsel'. Dat is onwenselijk omdat juist zij een essentiële rol hebben in de kwaliteit van opleidingen en het kwaliteitszorgsysteem dat dat moet borgen. Ook voor een aantal bestuurders is het zoeken naar hun rol ten aanzien van het accreditatiestelsel, omdat het stelsel juist gericht is op de betrokkenheid van docenten, maar zij bij de instellingstoets kwaliteitszorg wel worden aangesproken op de kwaliteitszorg van de instelling.

4. *Betere afstemming extern kwaliteitszorgstelsel in relatie tot andere sturingsinstrumenten*

Het accreditatiestelsel moet ook worden gezien in relatie tot de rol van de inspectie en de prestatieafspraken, en daarbij is een goede afstemming en samenhang van belang. De gehanteerde sturingsinstrumenten hebben consequenties voor de instellingen; er zijn lasten mee gemoeid. Volgens een aantal instellingen zelfs te veel lasten, omdat zij een overlap ervaren in de verschillende beleids- en sturingsinstrumenten. De vraag is dan ook hoe tot betere afstemming te komen ten aanzien van de beleids- en sturingsinstrumenten, mede ten behoeve van vermindering ervaren lasten.⁹

5. *Verdiend vertrouwen wordt te weinig beloond*

Instellingen die meerdere malen bewezen hebben dat de kwaliteit van de opleidingen op orde is, hebben daar te weinig profijt van; verdiend vertrouwen wordt slechts beperkt beloond. Hierdoor kan de indruk ontstaan dat in de werkwijze van NVAO, instellingen, evaluatiebureaus en panels, wordt uitgegaan van wantrouwen in plaats van vertrouwen. Ook de instellingstoets kwaliteitszorg heeft tot nu toe onvoldoende geleid tot het meer belonen van verdiend vertrouwen: op opleidingsniveau worden opleidingen nog steeds – ondanks de beperkte opleidingsbeoordeling – intensief beoordeeld.

6. *Het stelsel kan mogelijk beter worden toegesneden op kleine instellingen*

Kleine instellingen voelen zich minder bediend omdat het huidige stelsel voornamelijk lijkt toegesneden te zijn op grotere instellingen. Kleine instellingen besluiten daarom veelal om geen instellingstoets kwaliteitszorg te doorlopen en profiteren dus niet of nauwelijks van de positieve effecten van een instellingstoets kwaliteitszorg. De instellingstoets kwaliteitszorg is volgens een aantal instellingen een belangrijk keurmerk geworden dat nu te duur is voor kleine instellingen.

4.3 Verandering blijft nodig

Om aan genoemde knelpunten tegemoet te komen is een aantal fundamentele wijzigingen in het stelsel nodig. Daarbij gaat het meer om doorontwikkeling dan om herontwerp. Er zijn al meerdere wijzigingen doorgevoerd. Zo is in 2014 het herziene accreditatiekader in werking getreden waarin al een aantal verbeteringen ten aanzien van vermindering ervaren lasten en het functioneren van het huidige accreditatiestelsel zijn opgenomen. De beoordelingsschalen in het accreditatiekader zijn aangepast op grond waarvan een

---

⁹ Dit vraagstuk is daarmee breder dan het accreditatiestelsel en valt buiten het bereik van dit advies. Wel worden de overige bestaande beleids- en sturingsinstrumenten als kader beschouwd waarbinnen de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel plaatsvindt.

gedifferentieerde beoordeling wordt toegekend. In 2011 is de gedifferentieerde beoordeling (onvoldoende, voldoende, goed en excellent) in het accreditatiestelsel geïntroduceerd. Dit heeft tot doel kwaliteitsverschillen zichtbaar te maken en verbetering te stimuleren. Mogelijk heeft dat ook positieve effecten voor het gehele hoger onderwijs. In de evaluatie van het accreditatiestelsel werd geconstateerd dat de opleidingsbeoordelingen nog niet een sterk gedifferentieerd beeld opleveren. De verwachting is dat met de aanpassing van de beoordelingsschalen dit meer tot zijn recht komt.

Toekomstbestendigheid

Verandering blijft ook nodig om het accreditatiestelsel toekomstbestendig te houden. Het hoger onderwijs is in beweging en bij uitstek een plek waar innovatie plaatsvindt. Een accreditatiestelsel dat de kwaliteit van dit onderwijs borgt, moet voldoende ruimte bieden voor innovatie en nieuwe ontwikkelingen. Een voorbeeld hiervan is de toenemende flexibilisering van (bachelor)opleidingen, mede door ontwikkelingen als brede bachelors, university colleges, Massive Open Online Courses (MOOC's), blended learning en een steeds grotere noodzaak tot leven lang leren. Studenten lijken steeds meer individuele opleidingsroutes te willen samenstellen, binnen zowel academische als professionele kaders. Universiteiten en hogescholen bieden dan ook steeds meer maatwerk. Gevolg daarvan is dat de (CROHO-geregistreerde) 'opleiding' als aangrijpingspunt voor wetgeving en kwaliteitszorg onder druk komt te staan.

Draagvlak

Alle hierboven besproken problemen en knelpunten kunnen ertoe bijdragen dat het draagvlak bij de instellingen onder druk komt te staan. Uit de gevoerde gesprekken lijkt er eveneens een stevig verband te zijn tussen het gevoel van eigenaarschap dat wordt ervaren en het draagvlak. Het zijn niet alleen de discussies over de fundamentele knelpunten die het draagvlak raken, maar ook kwesties in de uitvoering die het draagvlak voor het accreditatiestelsel kunnen aantasten.

Om het draagvlak te behouden dient het accreditatiestelsel zodanig te worden doorontwikkeld dat het, meer dan nu het geval is, voldoende oog heeft voor de instelling, de docent en de student, en diens ervaringen en behoeftes. Bij de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel dient ook voldoende rekening te worden gehouden met de verschillen die er bestaan (en mogen bestaan) tussen de instellingen: niet alleen wat betreft de wijze waarop instellingen zijn georganiseerd (schaalgrootte / bekostiging / breedte van aanbod) maar ook de mogelijkheden die daarbij passen om de kwaliteit op stelselniveau te waarborgen. Het stelsel zal dus beter afgestemd moeten worden op datgene wat een specifieke instelling of opleiding nodig heeft voor de kwaliteit en kwaliteitsverbetering van het onderwijs en de verantwoording daarover.

5. Context doorontwikkeling accreditatiestelsel

Om een toekomstbestendig accreditatiestelsel te realiseren is het van belang dat bij de vormgeving van dit stelsel rekening wordt gehouden met de belangrijkste trends, ontwikkelingen en beleidsonderwerpen die zich (zullen) voordoen in het hoger onderwijs in binnen- en buitenland. Daarbij wordt hieronder een korte beschrijving gegeven van ontwikkelingen die we in ieder geval hebben meegewogen bij de totstandkoming van het advies. Daarnaast hebben we rekening gehouden met de bredere maatschappelijke context waarin – ook in andere sectoren – de nadruk meer komt te liggen bij autonomie, vertrouwen geven en verantwoording afleggen (eventueel via een risicogerichte benadering).

Europese trends

In een rapport van de Europese Commissie worden de ontwikkelingen van kwaliteitszorg beschreven in het hoger onderwijs in de EU sinds 2009.¹⁰ In het rapport wordt een aantal tendensen geconstateerd. Zo wordt er een verschuiving waargenomen van accreditatie op het niveau van opleiding naar een combinatie van accreditatie op het niveau van opleiding en instelling. Een groeiend aantal landen richt zich op instellingsniveau alleen. Toenemende internationale samenwerking heeft daarnaast voor meer druk gezorgd bij instellingen om een sterke kwaliteitszorg te ontwikkelen.

Onderzoeksinstituut CHEPS¹¹ heeft onderzoek gedaan naar de externe kwaliteitszorg in het hoger onderwijs in Vlaanderen, Duitsland, Oostenrijk en Noorwegen, waarbij is gefocust op de ervaren lasten van het systeem in die landen. Een belangrijke conclusie is dat in alle landen een beweging lijkt plaats te vinden richting meer instellingsaccreditatie en minder toezicht op opleidingsniveau. In Vlaanderen en Duitsland ligt de nadruk nog op opleidingsaccreditatie, waarbij in Duitsland wel al de mogelijkheid bestaat te kiezen voor instellingsaccreditatie, na succesvolle evaluatie van de interne kwaliteitszorgarrangementen (sinds 2007). Inmiddels is de realiteit in Vlaanderen ook gewijzigd na het tot stand komen van genoemd onderzoek en is daar instellingsaccreditatie ingevoerd en de beoordeling op opleidingsniveau opgeschort. In Noorwegen en Oostenrijk wordt al gewerkt voornamelijk met instellingsaccreditatie.

In verschillende landen wordt expliciet geprobeerd de lasten van accreditatieprocessen te verminderen. Om lasten te verlagen proberen landen verschillende dingen. Zo wordt in Oostenrijk gewerkt met verlichting van accreditatieregimes en met een lagere frequentie van accreditatierondes (van eens in de zes jaar naar eens in de twaalf jaar) als instellingen eerdere rondes goed hebben doorlopen. Ook in Duitsland wordt gewerkt met een lagere frequentie, hier wordt de geldigheidsduur van een accreditatie vanaf de tweede ronde verlengd van zes naar acht jaar. In Engeland wordt gesproken over een verlenging van vier naar zes jaar wanneer langdurig sprake is van positieve oordelen. Duitsland heeft verder de lasten geprobeerd te verlagen door opleidingssteekproeven die bij instellingsaccreditatie worden gedaan, af te schaffen. Noorwegen werkt vooral met monitoring van instellingen op basis van een database met gegevens uit jaarverslagen. Zweden heeft geëxperimenteerd met externe beoordeling gebaseerd op alleen eindwerkstukken en studententevredenheidsenquêtes, maar is hiervan teruggekomen omdat hiermee niet werd voldaan aan de European Standards and Guidelines for quality assurance (ESG) in de European Higher Education Area (EHEA). CHEPS concludeert dat voorbereiding op externe evaluatie een zeker niveau van inspanning vraagt vanuit de hogeronderwijsinstellingen: een samenvattend document (zelfevaluatierapport) waarmee externe evaluatoren zich op gelijke wijze efficiënt kunnen voorbereiden lijkt niet direct vervangbaar door bijvoorbeeld visitatiecommissies alleen inzage te geven in de documenten van het interne kwaliteitszorgsysteem. Een experiment hiermee bij een Duitse instelling mislukte.

European Standards & Guidelines

De European Standards & Guidelines (ESG) is een set van 24 standaarden en bijbehorende richtlijnen voor interne en externe kwaliteitszorg in het hoger onderwijs. Gezamenlijk vormen ze een gemeenschappelijk kader voor kwaliteitszorgsystemen voor onderwijs op Europees, nationaal en institutioneel niveau, met het oog op de zorg voor en verbetering van kwaliteit in het hoger onderwijs binnen de European Higher Education Area (EHEA).

De ESG zijn gebaseerd op de volgende vier principes van kwaliteitszorg:

- hogere onderwijsinstellingen hebben de primaire verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van hun onderwijsaanbod en de zorg daarvoor;

---

¹⁰ Europese Commissie, *Report on Progress in Quality Assurance in Higher Education* (28-01-2014)

¹¹ Center for Higher Education Policy Studies, *Voor niets gaat de zon 3.0 op. Kwaliteitszorg- en accreditatiestelsels in enkele buitenlandse hogeronderwijssystemen en hun administratieve lasten*, oktober 2014.

- kwaliteitszorg houdt rekening met de diversiteit aan hogeronderwijssystemen, -instellingen, -programma's en met de diversiteit aan studenten;
- kwaliteitszorg stimuleert de ontwikkeling van een kwaliteitscultuur;
- kwaliteitszorg houdt rekening met de behoeften en verwachtingen van studenten, werkgevers en andere maatschappelijke actoren.

De ESG bieden binnen de gestelde kaders ruimte om kwaliteitszorgprocessen op verschillende manieren vorm te geven. Internationaal blijkt dit op verschillende manieren te kunnen worden geoperationaliseerd.

De ESG zijn opgesteld door de European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) in samenwerking met de European Students' Union (ESU), de European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE) en de European University Association (EUA), en in 2005 aangenomen door de betrokken ministers verantwoordelijk voor het hoger onderwijs, in het kader van het Bologna-proces. In het voorjaar van 2015 wordt aan deze ministers een nieuwe versie van de ESG voorgelegd, die meer helderheid moet verschaffen en beter toepasbaar is, in het licht van een meer student-gerichte opvatting van onderwijs.

Sturingsfilosofie

In het hoger onderwijs is er in zijn algemeenheid behoefte aan een herijking van de bestuurlijke verhoudingen en een inhoudelijke discussie over de ontwikkeling van wet- en regelgeving, autonomie en passende verantwoording. Het gevoel bestaat dat de afgelopen decennia de autonomie van instellingen (met de HOAK-notitie als startpunt, zie hoofdstuk 2) geleidelijk onder druk is komen te staan. Deregulering in breed perspectief is nauw verbonden met de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel, waar het streven is verdiend vertrouwen meer te belonen, wat moet leiden tot proportioneel toezicht en beperktere accreditatie. Het is in dat verband van belang dat duidelijk is waar verantwoordelijkheden liggen, ook met betrekking tot kwaliteitszorg. Het is nu tijd voor verdere stappen om te komen tot toekomstbestendige, stabiele en duurzame bestuurlijke verhoudingen die recht doen aan de kernverantwoordelijkheden van de overheid, hogescholen en universiteiten. Dat betreft een bredere reikwijdte dan alleen het accreditatiestelsel en valt buiten de opdracht die we hebben meegekregen; de scope van het advies ziet op de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel.

Kwaliteitscultuur

Eén van de doelstellingen uit de vorige Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap is het verhogen van de onderwijskwaliteit. Hier is – onder andere – uitwerking aan gegeven door prestatieafspraken af te sluiten met individuele hogeronderwijsinstellingen op een aantal thema's zoals onderwijskwaliteit. Daarbij is gekeken naar uitval, rendement, switch, excellentie, docentkwaliteit etc. Maar waar nog onvoldoende aandacht aan is besteed, is de impact van de (kwaliteits)cultuur van een instelling op onderwijskwaliteit. De (kwaliteits)cultuur van een instelling is een belangrijk gegeven voor de onderwijskwaliteit. Ook in het accreditatiestelsel is dit aspect van belang. De instellingstoets kwaliteitszorg is bijvoorbeeld een stimulans voor kwaliteitscultuur. Bij het schetsen van de contouren voor de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel is het van belang aandacht te hebben voor de vraag hoe ervoor kan worden gezorgd dat (kwaliteits)cultuur in relatie tot onderwijskwaliteit een grotere rol krijgt.

6. Doelstelling doorontwikkeling accreditatiestelsel

Onze opdracht luidt:

Formuleer als stuurgroep een gezamenlijk advies aan de minister over hoe de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel (met het oog op de komende accreditatiecyclus) in haar contouren moet worden vormgegeven.

We vertrekken - gelet op bovenstaande overwegingen - vanuit een gezamenlijk streefbeeld. Daarbij staat het garanderen van de kwaliteit van het hoger onderwijs voorop. Studenten, werkgevers en andere maatschappelijke actoren moeten erop kunnen vertrouwen dat geaccrediteerd onderwijs van goede kwaliteit is. Er mag en kan geen twijfel bestaan over de kwaliteit van het onderwijs. Een effectief en betrouwbaar accreditatiestelsel in brede zin is daarbij van onschatbare waarde.

In dit streefbeeld staat een aantal randvoorwaarden centraal. Allereerst borgt het accreditatiestelsel de kwaliteit van het onderwijs. Het zet aan tot verbetering. Daarnaast is het accreditatiestelsel passend voor verschillende sectoren en biedt het voldoende ruimte voor de verschillen die er tussen en binnen instellingen bestaan. Er zijn immers niet alleen verschillen in schaal (grote/kleine instellingen), maar ook in bekostiging (bekostigd/niet-bekostigd) en aanbod (mono-/multi-sectoraal). Ook is er variëteit in de wijze waarop instellingen hun kwaliteitszorgsysteem vormgeven. Niet voor elke instelling is een beoordeling op instellingsniveau passend, denk bijvoorbeeld aan kleine instellingen met slechts één of een beperkt aantal geaccrediteerde opleidingen. Daarom heeft een instelling altijd de mogelijkheid om te kunnen kiezen voor opleidingsaccreditatie zonder beoordeling op instellingsniveau. Het draagvlak van het accreditatiestelsel onder instellingen, docenten en studenten is van vitaal belang, en bij de doorontwikkeling daarvan moet dat ook nadrukkelijk in ogenschouw worden genomen.

We achten het van belang eerdergenoemde knelpunten aan te pakken en hebben een vijftal doelstellingen geformuleerd waaraan de volgende fase van het accreditatiestelsel moet voldoen:

- het stelsel levert transparante informatie en garanties voor studenten, werkgevers en andere maatschappelijke actoren met betrekking tot de kwaliteit van opleidingen
- ervaren lasten worden substantieel verminderd
- verdiend vertrouwen wordt beloond
- docenten en bestuurders ervaren meer eigenaarschap
- het stelsel is doeltreffend en toekomstbestendig

Hoewel we als stuurgroep al deze doelstellingen onderschrijven, prioriteren de leden van de stuurgroep deze doelstellingen verschillend. Dit leidt ertoe dat er verschillende oplossingsrichtingen zijn aangedragen. Sommige partijen benadrukken het belang van draagvlak en hechten zeer aan het eigenaarschap van instellingen en aan het belonen van verdiend vertrouwen. Zij zijn daarom van mening dat instellingen binnen het accreditatiestelsel moeten kunnen kiezen voor instellingsaccreditatie, waarbij de instelling aantoont dat het interne kwaliteitszorgsysteem goed functioneert. Anderen willen een zo groot mogelijke externe waarborging en validatie van de kwaliteit van opleidingen. Sommigen benadrukken dat verdiend vertrouwen bij eenieder moet worden beloond en niet alleen bijvoorbeeld bij grotere instellingen. Anderen tekenen daarbij aan dat ervaren lasten verminderd zouden moeten worden door meer aan te sluiten bij de kwaliteitszorg die al op instellingsniveau plaatsvindt en de ervaren baten te vergroten.

Er geldt een aantal randvoorwaarden waaraan de inrichting van het doorontwikkelde accreditatiestelsel in elk geval moet voldoen. Ongeacht of er een beoordeling op instellingsniveau plaatsvindt, is het van belang dat elke opleiding door externe peers wordt geëvalueerd. Die opleidingsevaluatie vindt in alle gevallen minimaal eens in de zes jaar plaats en de resultaten daarvan worden openbaar gemaakt. Transparantie en vergelijkbaarheid van opleidingsevaluaties (en de voorgenomen acties die daaruit voortvloeien) blijven van belang. Bovendien voldoet een beoordeling ten minste aan de principes die in internationaal verband gelden (in het bijzonder de European Standards & Guidelines). Gelet op het binationale karakter van de NVAO en de samenwerking met Vlaanderen op dit punt zullen de Vlaamse ontwikkelingen in ogenschouw worden genomen en wordt bezien in hoeverre synergie tussen beide stelsels nastrevenswaardig is.

Op basis van deze overwegingen hebben we een aantal varianten uitgewerkt binnen de genoemde randvoorwaarden. Deze varianten kunnen geplaatst worden op een continuüm waarbij in meerdere of mindere mate door de overheid wordt beoordeeld op opleidings- dan wel instellingsniveau, met als uitersten: accreditatie op alleen instellingsniveau dan wel accreditatie op alleen opleidingsniveau. Op grond van die exercitie en het afwegen van de voor- en nadelen van verschillende scenario's zijn we tot ons advies gekomen.

7. Het advies van de stuurgroep: naar een nog beter accreditatiestelsel

Het advies is tot stand gekomen op grond van een vruchtbare dialoog tussen partijen. Alle partijen onderschrijven het belang van de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel. Vanuit een constructieve houding is gewerkt aan de analyse en de uitwerking van de contouren van het accreditatiestelsel leidend tot dit advies. De partijen willen echter niet verhelen dat zij gezien hun verschillende achtergronden en perspectieven het accreditatiestelsel verschillend ervaren en waarderen. De partijen leggen verschillende accenten wat betreft de sterktes en zwaktes en wat betreft de gewenste doorontwikkeling. De VSNU heeft aangegeven dat zij – in tegenstelling tot hetgeen in het advies is opgenomen – voorstander is van een pilot van instellingsaccreditatie met een bredere reikwijdte.

We hebben zorgvuldig en kritisch het huidige accreditatiestelsel gezien en zien, naast de grote waarde van het stelsel voor het waarborgen van de kwaliteit van het hoger onderwijs, verschillende kansen om knelpunten op te lossen, verdient vertrouwen meer te belonen en ervaren lasten te verlichten. Binnen het huidige stelsel zijn aanknopingspunten om de geconstateerde knelpunten op te lossen. Daarom wordt voortgebouwd op de systematiek van het huidige stelsel (bestaande uit een keuze tussen een instellingstoets kwaliteitszorg met beperkte opleidingsbeoordeling enerzijds en een uitgebreide opleidingsbeoordeling anderzijds). De afgelopen jaren zijn tussentijds verschillende wijzigingen doorgevoerd in het accreditatiestelsel. Om deze wijzigingen op waarde te kunnen schatten, is enige voorzichtigheid nu gepast; een algehele aanpassing van het stelsel zou kunnen leiden tot een initiële vermeerdering van ervaren lasten. Gegeven het bovenstaande kan de systematiek van huidige accreditatiestelsel gecontinueerd worden en tegelijkertijd geoptimaliseerd. De wijze waarop deze optimalisering kan worden gerealiseerd, wordt hieronder nader toegelicht.

Tegelijkertijd vraagt een toekomstbestendig stelsel ook om ruimte voor vernieuwing. Internationaal is er ook een ontwikkeling naar meer instellingsaccreditatie: een groeiend aantal landen richt zich op accreditatie op alleen instellingsniveau. Met de instellingsaccreditatie wordt de verantwoordelijkheid van een instelling om haar kwaliteitszorg op orde te hebben vergroot, wat kan leiden tot een positief effect op het gevoel van eigenaarschap en wat de balans tussen verbeteren en verantwoorden meer in evenwicht kan brengen.

We constateren dat er perspectief moet worden geboden aan die instellingen die een vorm van accreditatie voorstaan die, meer dan nu, uitgaat van autonomie bij de instellingen en het vertrouwen in de instelling graag beloofd zien in de vorm van instellingsaccreditatie. Een aantal instellingen, met name in het wetenschappelijk onderwijs, wil toe naar een stelsel van kwaliteitszorg waarbij de interne verbeterfunctie van kwaliteitszorg meer centraal komt te staan en tegelijkertijd de externe verantwoording in het kader van accreditatie op alleen instellingsniveau wordt afgelegd. Ook in dat geval is er sprake van een kwaliteitszorgstelsel dat in belangrijke mate bijdraagt aan onderwijsverbetering en -vernieuwing; dat de verantwoording van de kwaliteit zowel intern (zoals opleidingscommissies, medezeggenschap, raad van toezicht) als extern (overheid en samenleving) goed regelt; en waarvan de kosten opwegen tegen de baten. Daarom adviseren we de komende accreditatiecyclus te starten met een pilot instellingsaccreditatie.

Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de motie-Rog¹² waarin de regering verzocht wordt om pilots te starten die erop gericht zijn concrete vermindering van lastendruk te kunnen realiseren. Internationaal gezien is er een tendens naar instellingsaccreditatie. Gezien het feit dat er in Nederland nog geen ervaring is opgedaan met deze vorm van accreditatie wordt een pilot voorgesteld, waaraan een beperkt aantal instellingen kan deelnemen. Er is – mede door inbreng van de VSNU – overwogen om deze pilot breder open te stellen teneinde nog meer instellingen de mogelijkheid te geven om op deze manier externe verantwoording af te leggen in het kader van accreditatie. Iedereen onderschrijft het belang van zorgvuldigheid en evidence based beleid. Daarom wordt voorgesteld om instellingsaccreditatie als pilot in te voeren. Op basis van de uitkomsten van de pilot kan de minister besluiten instellingsaccreditatie vervolgens al dan niet breed in te voeren.

Het accreditatiestelsel ontleent haar kracht in grote mate aan het feit dat peer review de basis van het stelsel is. Dat is ook de kern van het accreditatiestelsel; het timmermansoog van de professional is leidend. Stakeholders zijn en voelen zich betrokken en verantwoordelijk. De beoordeling door en het inhoudelijke gesprek met deskundigen, die de instelling inhoudelijk gezaghebbend en professioneel acht, leiden ertoe dat het stelsel aanzet tot verbetering. Deze kracht moet dan ook behouden blijven bij de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel. Op opleidingsniveau zal er daarom altijd sprake zijn van evaluatie door externe peers – dus ook bij instellingsaccreditatie; dit is immers de kracht van het accreditatiestelsel.

De doorontwikkeling van het accreditatiestelsel – zoals hierboven wordt voorgesteld – zal er volgens ons toe leiden dat het zelfreinigend vermogen van een instelling wordt vergroot en de instelling zich meer ontwikkelt

---

¹² Kamerstukken II 2013-2014, 33472, nr. 28

richting een lerende organisatie. Een instelling wordt immers in staat geacht - en krijgt daartoe expliciet het vertrouwen - om adequaat te handelen en op te treden indien er negatieve signalen zijn met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs. Om de ontwikkeling richting lerende organisatie daadwerkelijk in gang te zetten, is het van belang dat aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Zo dient de professional, i.c. de docent, centraal te worden gesteld; de docent is aan zet op opleidingsniveau. Daar wordt immers het feitelijke onderwijs verzorgd en de docent heeft een onmiskenbare rol in de verbetering van onderwijskwaliteit. Maar niet alleen de docent heeft een essentiële rol; ook de student moet duidelijker gepositioneerd worden. Het hoger onderwijs is er voor de student en de student kan op zijn beurt weer zorgen voor de nodige checks and balances in het geheel, voor een kritische blik en vernieuwende visie. Deze komen pas van de grond als ruimte wordt geboden voor open en transparante communicatie. Docenten, studenten, en andere relevante stakeholders moeten zich sociaal veilig voelen om misstanden en mogelijkheden tot verbetering aan de kaak te stellen. De instelling moet over voldoende reflectief en zelfreinigend vermogen beschikken om daarop te kunnen anticiperen en reageren. Daarvoor is een kwaliteitscultuur die dat stimuleert onontbeerlijk. Een sterk lerende organisatie leidt ertoe dat het stelsel transparante informatie blijft leveren evenals garanties voor studenten, werkgevers en andere maatschappelijke actoren met betrekking tot de kwaliteit van opleidingen.

Samengevat is het advies:

Optimaliseer het huidige stelsel, bestaande uit beperkte en uitgebreide opleidingsbeoordeling, door meer maatwerk te bieden; start een beperkte pilot instellingsaccreditatie; en behoud voor elke opleiding te allen tijde een evaluatie door middel van externe onafhankelijke peer review.

Gezien het bovenstaande adviseren we de minister:

A. *Algemene eisen en uitgangspunten*

- **Elke opleiding wordt op transparante wijze geëvalueerd door externe onafhankelijke peers.**
- Aan deze evaluatie wordt een beperkt aantal voorwaarden gesteld als **waarborgen voor kwaliteit**.
- **Accreditatie** vervalt niet meer standaard om de zes jaar, maar is na een positief besluit **een gegeven** totdat is bewezen dat de opleiding het vertrouwen niet langer verdient.

B. *Optimalisering huidige stelsel*

- **Behoud** de keuze tussen **ITK met beperkte opleidingsbeoordeling** en **uitgebreide opleidingsbeoordeling**.
- Pas dat zodanig aan dat het een **meer passende, minder belastende** vorm van accreditatie is.

C. *Instellingsaccreditatie*

Start tegelijkertijd een **pilot instellingsaccreditatie** om ervaring op te doen met dit instrument.

DOORONTWIKKELING ACCREDITATIESTELSEL			
	UOB	ITK + BOB	IA
<i>Instelling</i>		Instellingstoets kwaliteitszorg	Instellingsaccreditatie
<i>Opleiding</i>	Uitgebreide opleidingsaccreditatie	Beperkte opleidingsaccreditatie	Opleidingsevaluatie
<i>Advies</i>	Optimaliseer het huidige stelsel		Start een pilot

Deze doorontwikkeling van het accreditatiestelsel is nadrukkelijk voorgesteld met het oog op het behouden van de sterke punten die het huidige stelsel kenmerken: de deskundigheid en onafhankelijkheid van externe peers blijft voorop staan in elke vorm van evaluatie en accreditatie. Deze staan garant voor een eenduidige, transparante en openbare beoordeling ten bate van het vertrouwen van studenten, werkgevers en andere maatschappelijke actoren in de kwaliteit van het hoger onderwijs. Het stelsel als geheel blijft onverminderd aanzetten tot verbetering van kwaliteit en kwaliteitszorg.

Tegelijkertijd speelt deze doorontwikkeling in op de knelpunten die nu bij het huidige stelsel worden ervaren. Zowel de optimalisering van de huidige systematiek als de invoering van een pilot instellingsaccreditatie is erop gericht het evenwicht te herstellen tussen de ervaren lasten en baten, tussen verantwoording en verbetering,

en het stimuleren van het gevoel van eigenaarschap bij docenten en instellingen. De voorgestelde wijzigingen passen binnen het kader dat wordt gevormd door overige sturingsinstrumenten in het hoger onderwijs, en laten voldoende ruimte voor de verschillen (in schaalgrootte, onderwijsaanbod en bekostiging) die er tussen instellingen bestaan. Bij alle wijzigingen wordt ingezet op het meer belonen van verdiend vertrouwen: wanneer de instelling dan wel opleiding haar kwaliteit en kwaliteitszorg aantoonbaar goed op orde heeft, worden toezicht en accreditatie minder belastend.

Dit advies wordt hieronder toegelicht.

A. Algemene eisen en uitgangspunten

- **Elke opleiding wordt op transparante wijze geëvalueerd door externe onafhankelijke peers.**
- Aan deze evaluatie wordt een beperkt aantal voorwaarden gesteld als **waarborgen voor kwaliteit.**
- **Accreditatie** vervalt niet meer standaard om de zes jaar, maar is na een positief besluit **een gegeven** totdat is bewezen dat de opleiding het vertrouwen niet langer verdient.

Alle hieronder genoemde punten (onderdeel A) gelden voor elke vorm van accreditatie. Zij hebben daarom ook betrekking op de hieronder beschreven stelsel-aspecten en –wijzigingen (onderdeel B en C).

Ongeacht bij welke vorm van accreditatie, worden opleidingen altijd door externe peers geëvalueerd. Dat is immers bepalend voor de kwaliteit van het onderwijs. De samenleving moet er op kunnen vertrouwen dat het onderwijs van voldoende kwaliteit is en dat dit goed geborgd is. Voorgesteld wordt dat voor opleidingsevaluatie de volgende voorwaarden gelden:

1. Er zijn proceseisen ten aanzien van de peers: de panelleden zijn onafhankelijk en deskundig. De keuze t.a.v. panelleden wordt door een instelling of in gezamenlijkheid met andere instellingen gemaakt in het geval er sprake is van visitatiegroepen, benchmarking of iets vergelijkbaars. Daarbij spreekt het voor zich dat de externe peers geen binding hebben met de instelling. Zonder onafhankelijke en deskundige peers komt het inhoudelijk gesprek over de kwaliteit van het onderwijs niet optimaal tot uiting. Uiteraard hebben instellingen de vrijheid om daar waar relevant ook interne peers te laten meekijken. Deze interne peers kunnen echter de externe peers niet vervangen, maar kunnen naast de externe peers een waardevolle rol vervullen.
2. De uitkomst van een opleidingsevaluatie en de te ondernemen acties worden openbaar gemaakt en besproken in de betreffende opleidingscommissie¹³. Studenten hebben het recht om te weten hoe het gesteld is met de kwaliteit van hun opleiding. Daarnaast kan openheid en transparantie een stimulerende werking hebben. Opleidingen zullen het nodige doen om hun opleiding te verbeteren en daarover transparant te communiceren.
3. Opleidingsevaluatie vindt eens in de zes jaar plaats. Het is voor studenten van belang dat zij erop kunnen vertrouwen dat de opleiding waarvoor ze gekozen hebben met regelmaat wordt geëvalueerd en dat tijdig wordt ingegrepen en verbeterd waar dat nodig is. Ook voor andere stakeholders – de werkgevers, samenleving et cetera – is dit gegeven van groot belang.
4. Opleidingsevaluatie richt zich op een transparante beoordeling van in ieder geval zowel de leeropbrengsten als het programma, zoals ook is voorgeschreven in de European Standards and Guidelines.
5. Beoordelingen zijn vergelijkbaar en transparant. Het is wenselijk dat opleidingsevaluatie in gezamenlijkheid wordt vormgegeven, in de vorm van visitatiegroepen dan wel benchmarking, en dat over de uitkomsten en te ondernemen acties transparant wordt gecommuniceerd.

Bij de nadere uitwerking van deze voorwaarden is proportionaliteit van belang zodat recht wordt gedaan aan de alle beoogde doelstellingen van de doorontwikkeling van het stelsel.

Interventiemogelijkheden

Een accreditatiestelsel dat uitgaat van vertrouwen brengt met zich mee dat er tegelijkertijd voldoende interventiemogelijkheden moeten zijn voor het geval dit vertrouwen wordt geschaad.

---

¹³ De niet-bekostigde instellingen geven hier op een andere wijze invulling aan. Opleidingscommissies zijn niet wettelijk verplicht.

Vertrouwen als uitgangspunt

In het Nederlandse accreditatiestelsel geldt nu dat eens in de zes jaar de accreditatie vervalt, tenzij de opleiding zich opnieuw bewijst. We stellen voor om dit principieel om te keren: wanneer een opleiding eenmaal geaccrediteerd is, wordt verondersteld dat het onderwijs aan de maat is totdat het tegendeel wordt bewezen. Dit betekent concreet dat voor de verlening van accreditatie in principe een onbepaalde termijn geldt. Er is evenwel altijd een NVAO-oordeel nodig dat aangeeft dat de accreditatie doorloopt (eventueel onder bepaalde voorwaarden), dan wel dat de NVAO besluit tot het vervallen van accreditatie. Uit dit principe spreekt meer vertrouwen en erkenning van resultaten die de opleiding in het verleden heeft waargemaakt. Van dit uitgangspunt moet een helder signaal uitgaan naar zowel de opleidingen als de panels: 'zijn er redenen om aan te nemen dat het vertrouwen *niet* gerechtvaardigd is? En wat kan er beter?' Dit principe dient evenzeer te gelden voor accreditatie op instellingsniveau: 'ja, mits' in plaats van 'nee, tenzij'. Ook voor instellingen die over een instellingsaccreditering beschikken, betekent dit dat bestaande opleidingen die een positief besluit hebben gekregen geaccrediteerd blijven, totdat de accreditatie wordt ingetrokken.

In dit kader adviseren we om de toets nieuwe opleiding in alle gevallen te behouden. Opleidingen blijven vervolgens na een eerstvolgend positief besluit geaccrediteerd. De accreditatie vervalt niet automatisch, maar kan alleen vervallen wanneer de NVAO daartoe besluit op grond van een negatieve beoordeling in het kader van opleidingsaccreditering. Vertrouwen als uitgangspunt zal er toe leiden dat instellingen minder geneigd zijn om meer informatie aan te leveren dan noodzakelijk voor het accreditatieproces.

Gelijkwaardigheid als uitgangspunt

Een tweede uitgangspunt is dat alle vormen van accreditatie (zowel de beperkte en uitgebreide opleidingsaccreditering als pilots instellingsaccreditering,) tot gelijkwaardige resultaten leiden. De verschillende manieren waarop instellingen dan wel opleidingen worden geaccrediteerd wijzen immers niet noodzakelijk op verschillen in kwaliteit maar kunnen ook een uitdrukking zijn van verschillen in de wijze waarop instellingen zijn georganiseerd (schaalgrootte / bekostiging / breedte van aanbod).

B. Optimalisering huidige stelsel

- **Behoud de keuze** tussen ITK met beperkte opleidingsbeoordeling en uitgebreide opleidingsbeoordeling.
- Pas dat zodanig aan dat het een **meer passende, minder belastende** vorm van accreditatie is.

Bij de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel is het van belang de sterke punten van het huidige stelsel te behouden. Daarom is het voorstel om zowel de uitgebreide opleidingsbeoordeling (UOB) te handhaven als de combinatie van ITK en beperkte opleidingsbeoordeling (BOB). Zo zet de ITK op instellingsniveau aan tot sterkere sturing op de kwaliteit van het onderwijs en kwaliteitszorg binnen de instelling en een scherpere bewaking daarvan. De instellingstoets kwaliteitszorg draagt bij aan de stimulering van kwaliteitscultuur. Tegelijkertijd biedt de mogelijkheid van uitsluitend opleidingsbeoordeling een passende vorm van accreditatie voor bijvoorbeeld kleinere hogeronderwijsinstellingen die slechts enkele geaccrediteerde opleidingen heeft. Op opleidingsniveau heeft het huidige stelsel geleid tot scherpere beoordelingen en meer aandacht voor de inhoud in plaats van procedures.

Gedifferentieerde beoordeling van opleidingen stimuleert kwaliteitsverbetering, en maakt, in combinatie met beoordeling in visitatiegroepen, verschillen in kwaliteit beter zichtbaar en onderling vergelijkbaar. Daarom wordt voorgesteld dat deze verbeteringen van het accreditatiestelsel (het visiteren in visitatiegroepen en gedifferentieerde beoordeling) te behouden, om ook op lange termijn de vruchten hiervan te kunnen plukken.

Toch betekent het handhaven van de uitgebreide en beperkte opleidingsbeoordeling nadrukkelijk niet dat het doorontwikkelde stelsel identiek blijft aan het huidige. De combinatie van de uitgebreide en de beperkte opleidingsbeoordeling blijft weliswaar bestaan, maar in een vorm die meer recht doet aan het eigenaarschap van de professional en aan het principe om verdiend vertrouwen meer te belonen. De ervaren baten en lasten worden mede op deze wijze zowel bij de uitgebreide als de beperkte opleidingsbeoordeling beter in balans gebracht. Er zijn verschillende mogelijkheden om dit te realiseren: het aanpassen van de criteria voor de uitgebreide en beperkte opleidingsbeoordeling dan wel ITK, aanpassing van termijnen, een scherpere scheiding tussen verantwoording en verbetering, een andere terminologie voor de herstelperiode en aanpassing van de uitvoeringspraktijk.

Criteria opleidingsbeoordeling

Het aantal kwaliteitscriteria aan de hand waarvan de opleiding wordt beoordeeld in het kader van de UOB of BOB, wordt verder teruggebracht ten bate van een doeltreffend en passend accreditatiestelsel en een betere balans tussen baten en lasten. Er wordt bezien wat het minimumniveau van kwaliteitscriteria (zoals gesteld in de European Standards and Guidelines (ESG)) is en of er andere eisen noodzakelijk zijn, en zo ja, welke. In ieder geval moet in de criteria dubbelingen bij de vereisten voor de ITK en de wettelijke kwaliteitsaspecten van de BOB eruit worden gehaald. Denk hierbij aan het gevoerde beleid op het gebied van personeel en voorzieningen. Dit wordt beoordeeld in het kader van de ITK, maar in de huidige situatie wordt de kwaliteit en kwantiteit van het ingezette personeel en de opleidings specifieke voorzieningen vervolgens ook nog beoordeeld bij de beperkte opleidingsbeoordeling. Als dit echter op instellingsniveau al is beoordeeld, kan dit op opleidingsniveau vervallen. Gegeven de ESG zal een uitgebreide opleidingsbeoordeling altijd meer moeten omvatten dan de beperkte opleidingsbeoordeling. Toch kunnen ook bij de uitgebreide opleidingsbeoordeling de criteria tegen het licht worden gehouden, in relatie tot het minimum dat de ESG voorschrijven.

De beoordeling moet ten minste *in totaliteit* aan de eisen van de ESG voldoen. Dit hoeft niet per se in de beoordeling van de opleiding alleen (uitgebreide opleidingsbeoordeling), maar kan ook tot uitdrukking komen in een gecombineerde beoordeling op opleidings- en instellingsniveau (ITK + BOB), dan wel bij de instelling als geheel (instellingsaccreditatie). De ESG is daarbij de basishouding, maar dit betekent niet dat beoordeling tot dit kader beperkt moet blijven. Daarnaast zou het accreditatiestelsel mogelijk verbeterd kunnen worden door meer aan te sluiten bij de wijze waarop instellingen zelf hun interne kwaliteitszorg hebben vormgegeven.

Criteria ITK

Wat betreft de ITK wordt voorgesteld dat, ten aanzien van het criterium over de visie op de kwaliteit van het onderwijs, de audit altijd primair een specifieke relatie moet hebben met de kwaliteitsborging. Gewaakt moet worden dat niet allerlei proceseisen – bijvoorbeeld in het kader van governance, of vragen over de visie op een beleidsterrein via dit criterium – binnen de ITK wordt gehaald. Er zal dus duidelijker gemaakt moeten worden wat in het kader van de ITK wordt beoordeeld en deze beoordeling dient beperkt te zijn tot de relevantie voor kwaliteitszorg. Derhalve wordt nader uitgeschreven door de NVAO wat wordt beoordeeld en wat niet. Zo wordt voorkomen dat de ITK onbedoeld uitdijt tot een volledige beoordeling van de instelling en wordt eventuele overlap met andere sturingsmechanismen, zoals de prestatieafspraken, voorkomen.

Termijnen

In landen als Duitsland, Noorwegen en Oostenrijk worden accreditatiecycli aangepast ten bate van lastenverlichting. Er is overwogen om de accreditatietermijnen voor bepaalde beoordelingen op opleidingsniveau en/of instellingsniveau te verlengen. Een dergelijke verlenging kan op twee wijzen worden vormgegeven: door een structurele verlenging van de periode of door een alternerend systeem waarbij de ene keer een zwaardere beoordeling plaatsvindt dan de andere keer. Wanneer een aspect niet noodzakelijk eens in de zes jaar dient te worden beoordeeld, willen we dat dit aspect van de beoordeling wordt geschrapt als verplichting (zie hierboven passage over criteria). We achten een alternerend systeem op dit moment niet opportuun omdat het van belang is dat alle belangrijke criteria eens in de zes jaar worden beoordeeld (minder belangrijke of dubbele criteria worden immers geschrapt). Een beoordeling eens in de zes jaar wordt met het oog op de borging van kwaliteit van belang geacht.

Verantwoording en verbetering

Het accreditatiestelsel gaat uit van zowel een verantwoordings- als een verbeteringsfunctie, wat in de praktijk een spanningsveld met zich mee brengt: een te grote nadruk op verantwoording kan het open gesprek over verbeteringen in de weg staan. Daarom wordt bij de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel een scherper onderscheid gemaakt tussen de verbeterfunctie enerzijds, en de verantwoordingsfunctie als formeel verantwoordingsproces anderzijds. Op het niveau van de visitatie (het onderzoek van het panel naar de opleiding) wordt dan ruimer geëvalueerd en aanbevelingen gedaan – met het oog op verbetering – dan wat bij de NVAO dient te worden aangeleverd en beoordeeld. De visitatie bestaat dan uit twee onderdelen: bespreking van de onderdelen die daarna door de NVAO worden beoordeeld enerzijds, en verbeterpunten die met de opleiding worden besproken en ook altijd in de betreffende opleidingscommissie worden behandeld anderzijds. De verbeterfunctie ligt dus bij de instelling en niet bij de NVAO, dit heeft tot positief gevolg dat het eigenaarschap van de professionals en de instelling worden vergroot.

Andere terminologie voor 'herstelperiode'

Nadat de NVAO heeft vastgesteld dat een instelling een 'herstelperiode' krijgt, heeft diezelfde instelling de kans om binnen een gestelde periode van twee jaar aan te tonen dat het de nodige verbeteringen heeft doorgevoerd. Bij een herstelperiode wordt de accreditatie verlengd en acht het panel de opleiding in staat om binnen redelijke termijn de nodige verbeteringen door te voeren. Het panel beoordeelt de opleiding zodanig positief dat zij niet besluit tot een negatief oordeel. De term 'herstel' kan echter leiden tot een negatievere connotatie dan terecht is op grond van de geconstateerde verbeterpunten. Deze terminologie doet onvoldoende

recht aan hetgeen wel positief is beoordeeld en het karakter van de herstelperiode. Daarom dient het gebruik van een andere terminologie aanbeveling. Te denken valt bijvoorbeeld aan 'accreditatie onder voorwaarden'. Dit past bij het principe van vertrouwen als uitgangspunt.

Uitvoering

Naast een aanpassing van het stelsel op het niveau van beleid en regelgeving zijn er ook mogelijkheden tot verbetering op het niveau van de uitvoering met als doel de beoordeling transparant, betrouwbaar en zo licht mogelijk te maken. Voor het beoordelen van instelling en opleiding worden instrumenten ontwikkeld en vastgesteld door de NVAO. Die protocollen dragen niet alleen bij aan de betrouwbaarheid en transparantie, maar zorgen ook voor de nodige inperking: alleen die zaken die er toe doen worden onderzocht en bij het oordeel betrokken. Als een panel niet conform de protocollen handelt, heeft de instelling de mogelijkheid om daarover in gesprek te gaan met het panel dan wel de NVAO. In die protocollen is in ieder geval aandacht voor:

- Afstemming vooraf tussen secretaris en opleiding over de benodigde documentatie en specifieke bijzonderheden binnen de opleiding cq instelling.
- Heldere beslisregels en criteria: een niet-onderhandelbare kern van vereisten waarmee alle panels werken en een duidelijk observatie- en beslisinstrumentarium.
- Feedback over de bevindingen en het oordeel: in alle gevallen geeft het panel aan het einde een voorlopig oordeel en bespreekt dit met de instelling/opleiding.
- Heldere regels over het systematisch rapporteren van zowel sterke- als ontwikkelpunten.

Daarnaast ligt er een expliciete verantwoordelijkheid bij de instellingen om zelf de accreditatielast niet verder uit te breiden dan strikt noodzakelijk is in het licht van wat er wettelijk wordt voorgeschreven.

OVERZICHT HUIDIGE STELSEL + VOORGESTELDE OPTIMALISERING			Verantwoording en verbetering	
	UOB*	ITK + BOB*	Visitatie	Accreditatie
Instelling		a. visie op onderwijskwaliteit b. interne kwaliteitszorg c. beleid personeel en voorzieningen d. voorzieningen toegankelijkheid en studeerbaarheid voor studenten met functiebeperking	<u>Rapport</u> - beoordeling	<u>Rapport</u> - beoordeling
			<u>Aanbevelingsbrief</u> - verbeterpunten	<i>Advies aan NVAO leidend tot besluit</i>
			<u>Gesprek</u> - verbeterpunten	
Opleiding	a. beoogde eindniveau b. inhoud en opzet onderwijsprogramma c. gerealiseerde eindniveau d. deugdelijkheid van beoordeling, toetsing en examinering e. kwaliteit en kwantiteit personeel alsmede personeelsbeleid van invloed op kwaliteit van opleiding f. opleidingsspecifieke voorzieningen alsmede de instellingsbrede voorzieningen van invloed op kwaliteit van de opleiding, waaronder studiebegeleiding en voorzieningen toegankelijkheid en studeerbaarheid voor studenten met functiebeperking g. opzet en organisatie van interne kwaliteitszorg gericht op verbetering van opleiding	a. beoogde eindniveau b. inhoud en opzet onderwijsprogramma, kwaliteit en kwantiteit personeel en opleidingsspecifieke voorzieningen c. gerealiseerde eindniveau d. deugdelijkheid van beoordeling, toetsing en examinering	<u>Rapport</u> - beoordeling	<u>Rapport</u> - beoordeling
			<i>Wordt te allen tijde besproken door opleidingscommissie**</i>	<i>Advies aan NVAO leidend tot besluit</i>
			<u>Aanbevelingsbrief</u> - verbeterpunten	
			<u>Gesprek</u> - verbeterpunten	
Vertrouwen	Verlening van accreditatie geldt in principe voor onbepaalde tijd, totdat bewezen is dat vertrouwen niet gerechtvaardigd is.			'herstel' wordt 'onder voorwaarden'
Criteria	Wettelijke criteria en accreditatiestandaarden worden aangepast met als uitgangspunt de ESG. Huidige dubbelingen komen te vervallen.			
Uitvoering	Protocollen worden beperkter en scherper omschreven + een beperking van wat er mag en moet worden aangeleverd.			

* Huidige wettelijke criteria op basis van WHW hfd. 5a.

** De niet-bekostigde instellingen geven hier op een andere wijze invulling aan. Opleidingscommissies zijn niet wettelijk verplicht.

C. Invoering pilot instellingsaccreditatie

- Start tegelijkertijd een **pilot instellingsaccreditatie** om ervaring op te doen met dit instrument.

Instellingsaccreditatie

Instellingsaccreditatie is de vaststelling dat een instelling voor een periode van maximaal zes jaar zelf in staat is de kwaliteit van haar eigen opleidingen te garanderen en verbeteren. Om te kunnen beoordelen of een instelling aan deze eis voldoet ondergaan instellingen een instellingsaudit in het kader van instellingsaccreditatie. In Europa wordt externe kwaliteitszorg op verschillende manieren geconcretiseerd, de algemene tendens in Europa is een beoordeling die in toenemende mate meer richting instellingsaccreditatie gaat.

Om verschillende redenen wordt voorgesteld om een start te maken met een pilot instellingsaccreditatie. Met de pilot instellingsaccreditatie kan worden bezien of dit een instrument is dat de verantwoordelijkheid van een instelling vergroot om haar kwaliteitszorg op orde te hebben met mogelijk een positief effect op het gevoel van eigenaarschap en daarmee ook het draagvlak als gevolg, bij zowel bij docenten als bij bestuurders; de instelling kan immers zelf – binnen de gestelde kaders en passend bij haar instellingsbeleid en kwaliteitscultuur – bepalen hoe zij vorm geeft aan haar interne en externe kwaliteitszorgsysteem. Bovendien kunnen de ervaren lasten minder worden met de invoering van instellingsaccreditatie, mede omdat de balans tussen verbeteren en verantwoorden meer in evenwicht is, waardoor de baten meer worden gewaardeerd. De instelling is, nog meer dan nu, zelf aan zet en krijgt meer ruimte om samen met haar docenten kwaliteitsverbetering vorm te geven op een manier die zij het meest doeltreffend acht. Daarnaast vraagt een toekomstbestendig stelsel ruimte voor vernieuwing in het onderwijs. Deze willen we bieden door een beperkte pilot met instellingsaccreditatie mogelijk te maken.

Internationaal is ook een ontwikkeling naar meer instellingsaccreditatie. Die ontwikkeling is in lijn met de bredere Europese trend in de richting van accreditatie op instellingsniveau zoals onder andere is gerapporteerd in *Report on Progress in Quality Assurance in Higher Education* (Europese Commissie, 2014) en het rapport *Voor niets gaat de zon 3.0 op* (CHEPS, 2014): een groeiend aantal landen richt zich op accreditatie op alleen instellingsniveau. Dit is mogelijk binnen het kader van de European Standards and Guidelines, dat voldoende ruimte biedt om kwaliteitszorg op verschillende manieren vorm te geven. De beoordeling moet ten minste *in totaliteit* aan de eisen van de ESG voldoen. Dat betekent niet dat dit per se een NVAO-beoordeling op elk ESG-criterium moet zijn. Het kan ook tot uitdrukking komen in het geheel aan inspanningen die een instelling verricht in het kader van interne en externe kwaliteitszorg, bijvoorbeeld deels door instellingsaccreditatie door de NVAO in combinatie met peer review op opleidingsniveau door de instelling. In dat verband wordt gewezen op het belang om meer recht te doen aan de autonomie van de instellingen en een betere balans te creëren tussen ervaren lasten en baten dan nu het geval is. Met het oog hierop wordt bij de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel voorgesteld om ook externe beoordeling op instellingsniveau mogelijk te maken in de vorm van instellingsaccreditatie.

Aangezien het optimaliseren van het huidige stelsel dichter bij de huidige inrichting van het stelsel staat dan de instellingsaccreditatie, stellen we voor om bij uitvoering van de instellingsaccreditatie uit te gaan van een pilot. Ook de motie-Rog roept de minister op om een pilot te starten ten behoeve van vermindering ervaren lasten in het accreditatiestelsel. De komende jaren kan met een beperkte pilot ervaring worden opgedaan met instellingsaccreditatie in het hbo en wo, naast een systeem van opleidingsaccreditatie (al dan niet met ITK) in minder belastende vorm. Zo wordt ruimte geboden voor innovatie en vernieuwing en wordt uitvoering gegeven aan de motie-Rog. Er is – mede door inbreng van de VSNU – overwogen om deze pilot breder open te stellen teneinde meer instellingen de mogelijkheid te geven om op deze manier externe verantwoording af te leggen in het kader van accreditatie. Besloten is te kiezen voor een beperkte pilot; iedereen onderschrijft het belang van zorgvuldigheid en evidence based beleid en de Kamer heeft in de eerder genoemde motie expliciet gevraagd naar het starten van pilots. Er wordt voorgesteld om instellingsaccreditatie als pilot in te voeren, om te bezien in hoeverre de doelstellingen als het vergroten van eigenaarschap en het beter in balans brengen van ervaren baten en lasten, wellicht zelfs beter dan in de huidige systematiek, tot stand kunnen komen door instellingsaccreditatie. Op basis van een evaluatie – waar wij later nader op ingaan – van de pilot instellingsaccreditatie zal worden bezien of en hoe dit instrument bijdraagt aan het oplossen van de geconstateerde knelpunten en tegelijkertijd het behoud van de sterke punten van het huidige stelsel. Op grond daarvan wordt bekeken of de mogelijkheid tot instellingsaccreditatie al dan niet breder wordt open gesteld.

Een belangrijk uitgangspunt is dat de pilot van instellingsaccreditatie een gelijkwaardig traject vormt naast de verbetering van de mogelijkheden die al in het huidige stelsel bestaan: alle vormen van doorontwikkeling van het accreditatiestelsel beogen de kwaliteit te blijven waarborgen, verdient vertrouwen meer te belonen, en een

betere balans te creëren tussen ervaren lasten en baten. Het voorstel is dat na enige tijd alle mogelijkheden en consequenties daarvan worden geëvalueerd, waarna wordt bezien hoe verder te gaan.

Invulling instellingsaccreditatie

De audit ten behoeve van instellingsaccreditatie verschilt van de audit ten behoeve van de instellingstoets kwaliteitszorg, omdat bij instellingsaccreditatie meer zekerheid gewenst is over de kwaliteitsborging op opleidingsniveau door de afwezigheid van een NVAO-besluit op opleidingsniveau. Bij instellingsaccreditatie vindt accreditatie immers niet meer op opleidingsniveau door de NVAO plaats, waardoor een andere waarborg geboden dient te worden die vertrouwen geeft dat de instelling de kwaliteit op opleidingsniveau goed heeft geborgd. Bij een audit ten behoeve van zowel instellingstoets kwaliteitszorg als instellingsaccreditatie bieden de European Standards & Guidelines op dit vlak een uitgelezen kader. Daarbij dienen de resultaten van de opleidingsevaluatie altijd openbaar te worden gemaakt, evenals de te ondernemen acties door de instelling.

Geadviseerd wordt om instellingsaccreditatie uit een beoordeling op de volgende drie nader uit te werken onderdelen te laten bestaan:

1. *Criteria conform de instellingstoets kwaliteitszorg (of vergelijkbaar)*
2. *Inhoudelijke criteria*
  - a. De opleidingsevaluatie op grond van externe peer review is georganiseerd conform de algemene principes voor opleidingsevaluatie zoals genoemd bij deel A.
  - b. Een onderdeel van de instellingsaudit bestaat uit het onderzoeken van een aantal evaluatierapporten en het verrichten van audit trails. Dit om de effectiviteit van het kwaliteitszorgsysteem binnen de instelling te bezien, door bijvoorbeeld helderheid te verschaffen over hoe op opleidingsniveau in het verleden is omgegaan met externe peer review en verbeteracties die daaruit voortvloeien en hoe de instelling dat vormgeeft wanneer er geen sprake is van opleidingsaccreditatie maar opleidingsevaluatie door de instelling zelf. Zo'n audit trail is een manier om te zien (overeenkomstig de huidige audit trails bij ITK) of het instellingsbeleid ook daadwerkelijk vorm krijgt in de praktijk. Daarbij wordt in dit geval bezien of de evaluatie op opleidingsniveau goed is uitgevoerd en de te ondernemen acties transparant zijn gecommuniceerd. Het is nadrukkelijk geen herbeoordeling. Sowieso vallen opleidingen met specifieke beroepsvereisten binnen deze selectie. Daarbij is het onderscheid tussen beroepsvereisten op grond van wettelijke bepalingen en beroepsvereisten van beroepsverenigingen wel van belang.
3. *Governance-criteria*
 Het beginsel van checks and balances vereist dat bij een instellingsaccreditatie de interne verantwoording goed geregeld en daarmee op orde is – zowel in horizontale als verticale zin. Ook in de huidige ITK is overigens al één en ander aan governance-criteria opgenomen. Bij een beoordeling van de inrichting van interne verantwoording moet in ieder geval de positie van de opleidingscommissies, examencommissies, medezeggenschapsraden en de raad van toezicht in aanmerking worden genomen. Voor het niet-bekostigd onderwijs moet op dit punt maatwerk worden ontwikkeld. Daarbij is het van belang dat studenten het recht hebben om bij iedere zelfstudie een studentenparagraaf toe te voegen waarin zij hun mening over de kwaliteit van de betreffende opleiding kunnen weergeven. Daarnaast draagt de instelling er zorg voor dat uitkomsten van opleidingsbeoordelingen te allen tijde worden behandeld in de betreffende opleidingscommissies.

Instellingsaccreditatie		
ITK	INH	GOV
Criteria conform instellingstoets kwaliteitszorg	Inhoudelijke criteria	Criteria met betrekking tot governance
Beoordeling op: 1. visie 2. beleid 3. resultaten 4. verbeterbeleid 5. organisatie- en beslisstructuur	Beoordeling van opleidingsevaluatie op: 1. onafhankelijkheid en deskundigheid 2. openbaarmaking uitkomst opleidingsevaluatie en te ondernemen acties 3. frequentie van minstens eens in de zes jaar 4. beoordeling betreft zowel leeropbrengsten als het programma 5. vergelijkbaarheid van evaluaties wordt gerealiseerd door middel van benchmarking Inclusief een onderzoek van aantal evaluatierapporten en verbeteracties door middel van audit trails.	Beoordeling op de positie van in ieder geval: 1. opleidingscommissies 2. examencommissies 3. medezeggenschapsraden 4. raad van toezicht NB. Voor niet-bekostigd onderwijs zijn niet alle bovenstaande waarborgen wettelijk verplicht. Voor deze instellingen dient een voorziening getroffen te worden zodat duidelijk wordt op grond waarvan zij kunnen aantonen dat zij de interne checks

		and balances op orde hebben.
		Verzekering van: <ul style="list-style-type: none"> • recht van studenten op eigenstandige bijdrage aan de kritische reflectie • behandeling van uitkomsten van opleidingsevaluaties door opleidingscommissies
moet als geheel voldoen aan European Standards & Guidelines		

De gedachte achter instellingsaccreditatie is dat de instelling meer vrijheid krijgt in de wijze waarop zij de kwaliteit van haar opleidingen borgt en evalueert, waardoor de verbeterfunctie meer tot zijn recht kan komen. Dit kan een positief effect hebben op de kwaliteit en kwaliteitsverbetering en minder nadruk leggen op de verantwoordingsfunctie.

Dat betekent dat instellingen zelf verantwoordelijk worden voor de wijze waarop zij evalueert op opleidingsniveau, en dat de NVAO geen besluit meer neemt per opleiding. Tegen die achtergrond zijn de verplichtingen ten aanzien van gedifferentieerde beoordeling (onvoldoende/voldoende/goed/excellent) en het visiteren in visitatiegroepen hierbij niet aan de orde. Uiteraard blijven vergelijkbaarheid en transparantie van oordelen op opleidingsniveau ook bij de instellingsaccreditatie onverminderd van belang. Bij instellingsaccreditatie is de instelling zelf verantwoordelijk om hieraan een invulling te geven, bijvoorbeeld door benchmarking.

Een deel van de instellingsaccreditatie beoogt toetsing van de vraag of de instelling zelf haar opleidingen op een goede wijze evalueert en op basis daarvan verbeteringen doorvoert. De instelling toont dus aan dat zij de opleidingsevaluaties en de interne kwaliteitszorg goed heeft georganiseerd. Bij een eerste audit kan een instelling niet volledig aan de inhoudelijke criteria voldoen; de instelling zal tijd moeten krijgen om haar kwaliteitszorg hierop af te stemmen. Daarom vindt, drie jaar nadat een instelling voor het eerst een positief besluit instellingsaccreditatie heeft, een beoordeling plaats van hoe de instelling opleidingsevaluaties in de praktijk feitelijk heeft uitgevoerd. In die drie jaar na een positief besluit instellingsaccreditatie en voor de feitelijke toets over het inrichten en vormgeven van opleidingsevaluaties vindt geen opleidingsevaluatie door de NVAO plaats. Dat is mogelijk omdat in het kader van instellingsaccreditatie wel kan worden gekeken in hoeverre de instelling haar zaken op orde heeft. Het ligt daarom voor de hand dat de instelling zal moeten aangeven hoe zij de evaluatie en verbetering van haar opleidingen zal vormgeven. Uiteraard is er bij de audit ten behoeve van instellingsaccreditatie ook al veel wel meetbaar, denk aan het track record van de instelling, hoe zij in het verleden is omgesprongen met verbetervoorstellen uit visitatierapporten en in hoeverre de instelling een kwaliteitscultuur en zelfreinigend vermogen heeft.

Criteria met betrekking tot governance beogen de beoordeling van de checks and balances die in stelling zijn gebracht door de instelling omwille van interne verantwoording. Het gaat hierbij in ieder geval niet alleen om de wettelijke positie van genoemde organen maar ook om de wijze waarop de instelling haar invulling geeft aan die positie – dus om hoe deze organen feitelijk functioneren en de instelling versterken als lerende organisatie. Er wordt hierbij uitgegaan van vertrouwen en daarmee van de naleving van wet- en regelgeving (*WHW-compliance*). Mochten er bij de inspectie signalen zijn dat dit niet op orde is, zal die informatie worden meegewogen in het kader van de beoordeling in het kader van instellingsaccreditatie. Er wordt geen extra beoordeling op dit punt ingevoerd, maar uitgegaan van bestaande gegevens.

Consequenties besluit instellingsaccreditatie

Wanneer een instelling met een positief besluit instellingsaccreditatie heeft verworven, worden de opleidingen niet meer door de NVAO geaccrediteerd maar door de instelling zelf. Totdat de NVAO een positief besluit instellingsaccreditatie heeft gegeven blijft opleidingsaccreditatie een feit. Het is in het belang van het waarborgen van kwaliteit niet gewenst om voorafgaand aan een positief besluit instellingsaccreditatie, instellingen een vrijstelling te geven voor accreditatie op opleidingsniveau.

We adviseren om - naar analogie van de instellingstoets kwaliteitszorg – de mogelijkheid te creëren dat een instelling een 'instellingsaccreditatie onder voorwaarden' wordt verleend, zodat de mogelijkheid wordt geboden om geconstateerde tekortkomingen op redelijk korte termijn weg te werken. Met 'instellingsaccreditatie onder voorwaarden' beogen we kwaliteitsverbetering te stimuleren; de instelling moet ervoor zorgen dat binnen een maximale termijn voldaan wordt aan de gestelde eisen met betrekking tot de instellingsaccreditatie. Daarnaast wordt met de instellingsaccreditatie onder voorwaarden vertrouwen gegeven aan de instelling; de NVAO heeft er vertrouwen in dat de instelling erin slaagt om de instellingsaccreditatie te behalen. Blijkt het vertrouwen

ongegrond te zijn dan verliest de instelling haar instellingsaccreditatie onder voorwaarden. In dat geval ontvangt de instelling een negatief besluit op instellingsaccreditatie.

Een negatief besluit op instellingsaccreditatie brengt – afhankelijk van de uitkomst van de beoordeling – verschillende consequenties met zich mee. Mocht een instelling wel voldoen aan de eisen vergelijkbaar met de ITK, maar niet aan de inhoudelijke eisen en/of de governance voorwaarden, dan krijgt of behoudt de instelling een ITK en worden alle opleidingen in het kader van de beperkte opleidingsaccreditatie afzonderlijk beoordeeld en geaccrediteerd door de NVAO. Als een instelling in het kader van de instellingsaccreditatie niet kan aantonen dat zij voldoet aan de criteria conform de instellingstoets kwaliteitszorg dan verliest de instelling haar ITK en worden de opleidingen beoordeeld volgens de uitgebreide opleidingsbeoordeling. Ook dan geldt dat alle opleidingen van deze instelling eens in de zes jaar worden beoordeeld door de NVAO. Er zijn dus vier mogelijke besluiten bij de beoordeling in het kader van instellingsaccreditatie:

- positief besluit instellingsaccreditatie (leidend tot instellingsaccreditatie);
- positief besluit instellingsaccreditatie onder voorwaarden (leidend tot instellingsaccreditatie);
- negatief besluit instellingsaccreditatie, positief besluit ITK (leidend tot ITK + BOB);
- negatief besluit instellingsaccreditatie, negatief besluit ITK (leidend tot UOB).

Een positief besluit instellingsaccreditatie leidt ertoe dat de instelling zelf bepaalt of de opleiding haar accreditatie al dan niet behoudt. Ook met instellingsaccreditatie blijft de feitelijke accreditatie verbonden aan het niveau van de opleiding, zij het dat de instelling in zo'n geval zelf over de accreditatie van haar opleiding besluit.

Dat houdt ook in dat de huidige mogelijkheid die de minister heeft om de accreditatie van een opleiding in te trekken, als ultimum remedium, ook bij instellingsaccreditatie gehandhaafd blijft. Hoewel deze mogelijkheid dus als het goed is niet of nauwelijks zou moeten worden benut, is het goed een dergelijke 'brandblusser' in de buurt te hebben. Het intrekken van opleidingsaccreditatie kan alleen als de instelling niet of onvoldoende adequaat handelt bij het oplossen van geconstateerde tekortkomingen met betrekking tot de kwaliteit van betreffende opleiding. De instelling is als eerste aan zet om deze geconstateerde tekortkomingen weg te nemen. Laat een instelling na dat te doen, dan is de minister, gelet op haar stelselverantwoordelijkheid en de uitstraling op het stelsel als geheel, genoodzaakt om stappen te nemen. Daartoe heeft ze de mogelijkheid met het onderzoek naar intrekken van de accreditatie van een opleiding, en uiteindelijk als het onderzoek daar aanleiding toe geeft, om de opleidingsaccreditatie daadwerkelijk in te trekken. Omdat dit een zeer ingrijpende maatregel is die waar mogelijk voorkomen dient te worden, heeft alleen de minister de mogelijkheid om accreditatie in te trekken.

Reikwijdte pilot

Zoals eerder aangegeven stellen we om verschillende redenen een pilot voor. Deelname aan de pilot betekent dat een instelling een eerste volledige audit ondergaat in het kader van instellingsaccreditatie, zoals hierboven is geschetst. Als de instellingsaudit positief wordt bevonden door de NVAO wordt instellingsaccreditatie verleend en ontstaat er een vrijstelling van accreditatie op opleidingsniveau. Een instelling kan echter ook een negatief besluit op instellingsaccreditatie krijgen. In dat geval blijft accreditatie op opleidingsniveau door de NVAO een feit. Het is van belang om instellingen hierover goed en tijdig te informeren, gezien de (extra) inspanningen die deelname aan de pilot met zich mee brengt.

Naast de genoemde criteria in het kader van de instellingsaccreditatie worden bepaalde voorwaarden gesteld aan instellingen om überhaupt een aanvraag voor instellingsaccreditatie te kunnen indienen.

Ten eerste geldt er een drietal kwalitatieve criteria:

- De instelling moet reeds in bezit zijn van een ITK (of op grond van haar accreditatiebesluiten in het kader van de UOB kunnen aantonen dat zij redelijkerwijs een ITK zou hebben behaald, als zij een ITK had aangevraagd);
- De instelling kan bewezen kwaliteit van opleidingen aantonen (te denken valt aan een maximum percentage opleidingen dat in herstel is);
- De instelling committeert zich, in het kader van de evaluatie van de pilot, aan een eenmalige tussentijdse toetsing op resultaten, in het bijzonder ten aanzien van de opleidingsevaluaties (na 3 jaar). Nadat instellingsaccreditatie is behaald, is dit onderdeel vervolgens deel van de beoordeling in het kader van instellingsaccreditatie.

Daarnaast wordt ook uitgegaan van kwantitatieve voorwaarden qua omvang van de pilot. Een minimum en maximum aantal instellingen kunnen meedoen aan de pilot: een minimum zodat er voldoende geleerd kan worden over instellingsaccreditatie; een maximum om rekening te houden met de capaciteit van de NVAO en

omdat in Nederland nog geen ervaring is opgedaan met dit instrument en haar mogelijke effect op waarborgen van kwaliteit.

Voorgesteld wordt om bij begin van de komende cyclus een maximum te stellen aan het aantal deelnemende instellingen, en bij positieve uitkomsten van de evaluatie vervolgens meer instellingen de kans te geven om instellingsaccreditatie aan te vragen.

Rollen van NVAO en Inspectie van het Onderwijs

Zowel de NVAO als de Inspectie van het Onderwijs spelen een belangrijke rol in het hoger onderwijs. De NVAO beoordeelt de kwaliteit van het onderwijs in het kader van accreditatie van de bestaande opleidingen, de toets nieuwe opleiding en de instellingstoets kwaliteitszorg. De inspectie houdt toezicht op de naleving van wet- en regelgeving en de financiële rechtmatigheid. In het kader van de Wet versterking kwaliteitswaarborgen hoger onderwijs is naar aanleiding van het amendement Bisschop¹⁴ het onderscheid tussen de taken van de NVAO en de inspectie in de wet nog meer verhelderd, namelijk dat wanneer de inspectie het vermoeden heeft dat de kwaliteit van het onderwijs tekortschiet, zij de NVAO daarvan op de hoogte stelt met het oog op nader onderzoek. Bij het advies wordt uitgegaan van de handhaving van de taakverdeling tussen de inspectie en de NVAO.

De beoordeling van de pilot instellingsaccreditatie vindt plaats door de NVAO. De NVAO is verantwoordelijk voor accreditatie in het hoger onderwijs en gezien haar kennis en expertise geschikt om deze rol te vervullen. Net als bij de huidige systematiek van UOB en BOB + ITK vormt het rapport van de instelling de basis voor een besluit van de NVAO. Waar het gaat om de governance-eisen, in het bijzonder de naleving van wet- en regelgeving (WHW-compliance) ten aanzien van de rol van opleidings- en examencommissies, medezeggenschapsraden en raad van toezicht heeft de NVAO de mogelijkheid de inspectie om advies te vragen. Mochten er concrete signalen zijn bij de inspectie ten aanzien van deze onderdelen, dan weegt de NVAO dit mee in haar oordeel in het kader van instellingsaccreditatie. Er vindt dan ook geen aparte beoordeling plaats door de inspectie op deze punten.

D. Vervolg

Evaluatie

We adviseren om drie jaar na invoering van alle voorgestelde wijzigingen een evaluatie te houden met het oog op de doorontwikkeling van het accreditatiestelsel als geheel. Deze evaluatie zal zowel de optimalisering van het huidige stelsel als de pilot instellingsaccreditatie moeten omvatten. Voor deze evaluatie is een goede nulmeting van belang. De inspectie evalueert periodiek de ontwikkelingen in het stelsel vanuit haar huidige rol als toezichthouder van het accreditatiestelsel. Bovengenoemde nulmeting en evaluatie kunnen hierin worden gepositioneerd, waarbij als algemene referentie de bevindingen kunnen worden gebruikt van de overkoepelende stelsevaluatie uit 2013.

De evaluatie zal moeten uitwijzen in hoeverre de beoogde doelen zijn gerealiseerd, en in het bijzonder of instellingsaccreditatie onderdeel blijft uitmaken van het accreditatiestelsel, en zo ja, in welke vorm. Het spreekt voor zich dat de evaluatie niet tot onnodige extra lasten voor de instellingen moet leiden in verhouding tot het voordeel dat de doorontwikkeling van het stelsel voor de instellingen oplevert.

Voorafgaand aan de stelselwijzigingen moet helder zijn aan de hand van welke criteria deze worden geëvalueerd (wanneer spreken we van een succes?). Deze criteria zullen in elk geval in lijn moeten zijn met de eerdergenoemde doelstellingen, met name:

- Kwaliteit: de kwaliteit van het hoger onderwijs blijft voldoende gewaarborgd. Het stelsel biedt aan studenten, werkgevers en de samenleving als geheel voldoende vertrouwen over de kwaliteit van het onderwijs.
- Lasten en baten: er ontstaat voor instellingen en docenten een betere balans tussen de ervaren lasten en baten. Dit betekent dat de ervaren lasten minder worden en/of de ervaren baten groter. Er is verlichting van die lasten die logischerwijs voortvloeien uit wet- en regelgeving.

---

¹⁴ Kamerstukken II 2013/14, 33 472, nr. 20

- Eigenaarschap: docenten ervaren meer eigenaarschap. Docenten voelen zich meer betrokken bij de kwaliteitsverbetering en ervaren meer vrijheid om het open gesprek aan te gaan over verbeterpunten.
- Vertrouwen: verdiend vertrouwen wordt meer beloond. Toezicht is proportioneel en accreditatie wordt minder belastend voor instellingen en opleidingen die de kwaliteitszorg goed op orde hebben.
- Het stelsel als geheel is doeltreffend en toekomstbestendig.

Als algemene referentie worden de bevindingen gebruikt van de overkoepelende stelsevaluatie uit 2013.

De evaluatie van de pilot instellingsaccreditatie in het bijzonder omvat, behalve bovengenoemde criteria, ook de volgende criteria omvatten:

- **Transparantie:** instellingen hebben alle opleidingsevaluaties en te ondernemen acties op heldere en toegankelijke wijze openbaar gemaakt. De wijze van beoordeling is voldoende inzichtelijk voor studenten, werkgevers en andere belanghebbenden.
- **Vergelijkbaarheid:** de beoordelingen die voortkomen uit evaluaties dragen in voldoende mate bij aan de bekendheid van de kwaliteit en het profiel van de opleidingen. **Verbetering:** de opleidingsevaluaties en/of de instellingsaccreditatie stimuleren instellingen en opleidingen in voldoende mate tot verbetering van kwaliteit en kwaliteitszorg.
- **Studenten:** studenten worden meer betrokken bij de evaluatie en verbetering van onderwijskwaliteit. Medezeggenschapsraden en opleidingscommissies nemen een kritische positie in en dragen effectief bij aan de verbetering van de onderwijskwaliteit.

Een bijzonder onderdeel van de evaluatie van de pilot instellingsaccreditatie is een onderzoek van een onafhankelijk extern panel naar de wijze waarop de instelling haar opleidingen heeft geëvalueerd en op basis daarvan verbeteringen doorvoert (zoals genoemd onder de inhoudelijke criteria).

Invoering

De voorgestelde doorontwikkeling van het accreditatiestelsel zal een wetswijziging vergen. In het meest wenselijke scenario wordt de wet ingevoerd in 2017, rekening houdend met een passende invoeringstermijn. Dit betekent dat de pilot instellingsaccreditatie idealiter van start gaat met ingang van de eerstvolgende cyclus, wanneer de eerstvolgende audits in het kader van de herbeoordeling van de instellingstoets kwaliteitszorg staan gepland. De eerste twee besluiten ITK dateren van november 2011, wat betekent dat als deze instellingen deel uitmaken van de pilot dat dit vraagt om een nieuw besluit eind 2017. Uitgaande van een totale voorbereidingstijd van een jaar, houdt dit in dat bepaalde instellingen in november 2016 al kunnen beginnen.

De pilot start formeel op het moment dat instellingsaccreditatie wettelijk mogelijk is en zal een aantal jaren duren. Vooruitlopend hierop kan een audit voor instellingsaccreditatie echter al wel worden voorbereid en deels in uitvoering worden gebracht voordat de wet formeel ingevoerd is.

2016	Wetsvoorstel Raad van State en Tweede Kamer Eerste aanvragen voor deelname aan pilot / aanvragen instellingsaccreditatie
2017	Inwerkingtreding wet Start pilot / verlening van eerste instellingsaccreditaties
2020	Evaluatie doorontwikkeling accreditatiestelsel en conclusies trekken over vervolg

Tot slot

We hebben met dit advies, conform de opdracht die wij hebben meegekregen, de contouren geschetst van de gewenste richting waarin het accreditatiestelsel kan worden doorontwikkeld. Wij spreken nadrukkelijk van contouren, aangezien we ons ervan bewust zijn dat op veel punten nog een nadere uitwerking en concretisering nodig is. Dit valt echter buiten het bereik van de opdracht zoals deze bij ons is neergelegd.